…УУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

…УРЯАД ҮНЭН

…Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

…7) | 1963 оной апрелиин 11, четверг | Сэн 2 мүнгэн

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд! Хабарай тарилгые жэшээтэ һайнаар үнгэргэхын түлөө, орооһо таряа, техническэ ургамалнууд болон мал ажалай продуктнуудые нилээд элбэгээр абахын түлөө бүгэдэ арадай мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэгты!

(1963 оной Майн 1-дэ зорюулжа КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан уряануудһаа)

…С-эй Центральна Комитедэй Пленум зарлаха тухай

…МЭДЭЭСЭЛ

…эй Центральна Комитедэй ээлжээтэ Пленумые …майн 28-да зарлаха гэжэ КПСС-эй ЦК шиидхэбэ. …иин соёл сурталай хүдэлмэриин ээлжээтэ зорилго…эн асуудал ЦК-гай Пленумэй зүбшөн хэлсэлгэдэ …КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Л. Ф. Ильичев …эр баталагдаа.

…бликануудай, хизаар болон областьнуудай партийна …үтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, литература, искус…ал ябуулагшад, эрдэм наукын, арадай гэгээрэлэй, …радиогой, телевидениин хүдэлмэрилэгшэд, оюун …нтеллигенциин бусад түлөөлэгшэд ЦК-гай Пле…элмэридэ хабаадаха байна.

…ЕХЭ ХИЗААРАЙ СОЁЛ СУРТАЛАЙ …ЭРИЛЭГШЭДЭЙ ДАЙЩАЛХЫ ЗОРИЛГОНУУД

Соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн Новосибирскдэ болобо

…Алас-Дурна зү…овет арад комму…и баруун гарай …э нэрлэдэг. Ураал…й хүрэтэрхи үргэн …дээрэ табиhи хүрэ…а соо амжагдаhан …ууд социализмын …илангаяа эли то-

…Алас-Дурна зү…ллг угаа ехэ. Со…еевэй таблица соо …эуйлнүүдые эндэ…юм. Урдань хүнэй …газарнуудта нар…өөр нүүрhэ болон …дууд, эрдэм нау…схэбэрилдэг, модо …н газарнууд үргэн …Байгал хүрэтэрхи …эн ута түмэр зам …д ябадаг болоо. …арай агаарай за…ИЛ-18 самоледууд …Обь, Ангара, Ени…үрнүүдые хазаар…ээн жэлэй hанал …өэлүүлэгдээ...

…ай саашанхи ха…шагтай! Тус хи…социалис Эхэ оро…а зорюулхын ту…болон Алас-Дурна …баатарлигаар …иин болон Алас…сурталай хүдэл…үблөөн апрелиин …рскдэ боложо, хи…дунда ябуулагдаха …эниие коммунис …ахэ хүдэлмэриие, …лай хүдэлмэриие …й асуудал зүбшэбэ. …н, Яхадай авто…ануудай, Алтайн, …орско, Хабаров…Амарай, Эрхүү…Кемеровскэ, Мага…кэ, Омско, Сахали…Шэтын областьн…нна партийна ор…соёл сурталай хү…үблөөнэй хүдэлмэ-

…изацинуудай соёл …риин зорилгонууд …К-гай РСФСР-тэхи …талаар соёл сур…шын нэгэдэхи ор…Чехаринай элид…баадагшад хэлсэ-

…ай ноябриин Пле…иин ёhoop партий…нэдхэн байгуулhан …нность, барилга, …а наймаанай ор…он ажаhуудалай …мхинүүдые, тэрэ…лай хүдэлмэриие …зорилго хүсэнгеэр …партийна орга…. Новосибирскэ …артийна организа…унда ябуулагдадаг …мэриие бүри нү…хы шэнжэтэй бол…Новосибирскын …талаар обкомой …ферев хэлээ.

…артийна организа…ай ябуулдаг хү…ой дүй дүршэл …ров хөөрэhэн бай…д 9-дэхи класста …бсагадые хабаа…фабрично-заводской …улинуудые олоор …байhан тухай нү…л табиhан байна. …журналай хүтэл…ферев үгынгөө ту…hан байна. Манай …ү нүлөө үзүүл…юхёолнуудые энэ журнал зарим даа толилдог гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

— «Промышленность», «һургуули», «больница», «клуб» гэhэн үгэнүүд тува хэлэн дээрэ байгаагүй юм гээд партиин Тувын обкомой секретарь **Н. С. Шойгу** хэлээ. Мүнөө республикын гол нугануудта, хада тайгаарнье, хаа хаанатүй тосхонууд, һургуулинууд, больницанууд, хүүгэдэй саадууд бии болонхой. Эдэ бүгэдэ манай партиин ленинскэ национальна политикын, Тувын арадта агуу ехэ ород арадай, манай социалис эсэгэ ороной бусад арадай аха дүүгэй туhаламжын үрэ дүн мүн.

— Совет социалис соёл культура тухай шэнэ анхарал оролдолго гаргаhанайнь түлөө, литература болон искусствада гараhан абстракционизмые болон ёho тэдыгээр хандалгые эрид шууд буруушааhанайнь түлөө партиин Центральна Комитедтэ, Никита Сергеевич Хрущевто бүхы совет хүнүүд гүнзэгы ехээр баясхалан хүргэнэ гээд «Советский Сахалин» гэжэ областной газетын редактор **В. И. Парамошкин** хэлээ.

Сахалинайхид уран зохёолшо Аксеновто тусгаар эрилтэ хэнэ. Сахалинай залуушуул тухай уран зохёолшо тулюурхан зохёолнуудые бэшэhэн байха юм. Тэдэниие бэшэхын тулада Аксенов арал дээрэ оройдоол таба хоноо. Тиихэдэ тэрэнэй гурбыень ресторан соо hуужа үнгэргэhэн байна. Предприятинуудта тэрэ ябаагүй, залуушуултай уулзаагүй.

ТАСС-ай болон АПН-эй үмэнэ хэдэ хэдэн эрилтэнүүдые үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Парамошкин хэбэ.

— Ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулхадаа экономикын асуудалнуудта гол анхарал хандуулха, бүхы ойлгуулламжын хүдэлмэриие үйлэдбэритэй холбохо хэрэгтэй — гээд партиин Кемеровскэ обкомой секретарь **З. В. Кузьмина** хэлээ. Кузбассай соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумhээ хойшо ажал ябуулгаяа шэнэдхэн табяа.

Түрүү дүй дүршэл тайлбарилха асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ ехэ анхарал хандуулhан байна.

Кадрнуудай экономическа hуралсал, партийно-ниитын хүдэлмэриие удха түгэлдэрөөр ябуулха тухай Хабаровска хизаарай «Амурсталь» заводой парткомой секретарь **Н. А. Останин** хөөрөө.

Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хүсөөр ажалшадай дунда 7 хоног бүхэндэ политинформаци ябуулха талаар hонирхолтой дүй дүршэл тухай партиин Омско обкомой секретарь **А. Д. Чистяков** дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

Вторник бүхэндэ областиин 1500 хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд предприятинууд болон барилгануудай хүдэлмэришэдтэ зорюулан, элидхэлнүүдые хэдэг гү, али хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг юм. Коллективүүдэй үмэнэ табигдажа байhан тодорхой зорилгонуудта тааралдуулан хөөрэлдөөнүүдэй темэ обкомой бюрогоор, партиин райкомуудаар тодорхойлогдодог. Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд элидхэлнүүдые хэхэдээ, үйлэдбэриие, социалис мүрысөө, хүн зониие соёл культурын, ажаhуудалай талаар хангалгые хайшан гээд эмхидхэбэл таарамжатайб гэжэ хүдэлмэришэдтэй, барилгашадтай зүбшэдэг байха юм.

Политинформаци үнгэргэдэг хүнүүд, элидхэлшэд завод, барилганuудта ошохо бүридөө, партиин обкомдо орожо, обкомой нэгэдэхи секретарьhаа заабари абадаг.

Алтайн хизаарай геологобэдэрэлгын партинуудай нэгэнэй коллективэй хайшан гээд коммунис ажалай предприятиин хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн тухай геологуудай энэ партиин парторганизациин секретарь **И. В. Богданович** хөөрөө.

Партиин Дивногорско горкомой (Красноярска хизаар) секретарь **Р. М. Новожилова** трибунын дэргэдэ ерэбэ. Сибириин хүсэтэ мүрэн руу Енисейе хазаарлагшад гурбан жэлэй урда тээ түрүүшын шулуу хаяа hэн гэжэ тэрэ хэлээ.

Енисейе хааhан үдэрнүүдтэ партида орохо тухай олон хүн мэдүүлгэ бариhан байгаа. Залуу барилгашад коммунистнууд болоод Енисейе добтолон орохые хүсэдэг байгаа бшуу. Партиин горкомой бюро партида абаха талаар тусхай заседани үнгэргэхэ ушартай болоhон байха юм гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Барилгашадай хүсэ шадал болон үүсхэлые элсүүлхэ, өөhэдынь хэжэ байhан ажал технико-экономическа удха шанартай байхаhаа гадна, политическэ ехэ удха шанартай гэжэ хүн бүхэндэ ойлгуулха гээшэ ниитэ политическэ хүдэлмэриин гол зорилго болонхой.

Партиин үзэл сурталые хүн бүхэнэй сэдьхэл зүрхэндөө гүнзэгыгөөр хадуухаар бидэнэр хүдэлмэреэ табиха ёhотойбди гээд Яхадай АССР-эй партиин Мирнинскэ райкомой секретарь **С. А. Курчатова** хэлээ. Яхадай АССР-тэ алмазай промышленностиин түргэнөөр хүгжэжэ байhан тухай, хүдэлмэришэдэй, инженер, техникүүдэй экономическа hуралсал яажа эмхидхэhэн тухайдаа тэрэ хөөрөө.

Камчаткын түргэнөөр хүгжэжэ байhан тухай манай ороной эгээн холын районуудай нэгэнэй түлөөлэгшэ—партиин Камчаткын обкомой секретарь **Л. Т. Иванов** хөөрөө.

Эрдэм наукын партийна шэнжэтэй байха, хоёр үзэл сурталай эбсэшэгүй байдаг тухай асуудалнуудта, буржуазна үзэл бодолтой эрдэмтэдтэй эдэбхитэйгээр тэмсэхэ зорилгонууд тухай СССР-эй Науканuудай академиин Сибириин отделениин партийна комитедэй секретарь профессор **Г. С. Мигиренно** хэлэhэн байна.

РСФСР-эй Дээдэ, тусхай дунда hуралсалай министрэй нэгэдэхи орлогшо **С. И. Нинишов,** Эрхүүгэй медицинскэ институдай марксизм-ленинизмын кафедрые даагша **А. В. Краснов,** РСФСР-эй Гэгээрэлэй министрэй нэгэдэхи орлогшо **А. И. Маркушевич,** уран зохёолшодой союзай Эрхүүгэй отделениин харюусалгата секретарь **Ф. Н. Таурин,** РСФСР-эй спортивна бүлгэмүүдэй Союзай түрүүлэгшын орлогшо **В. П. Захавин,** Буряадай АССР-эй локомотив-вагон заhабарилгын заводой парткомой секретарь **Л. С. Асеев** болон бусад үгэ хэлээ.

Хамтадаа 32 хүн үгэ хэлээ.

***

Литература, искусствын ажал ябуулагшадтай парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга, энэ уулзалга дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэhэн үгэ арадые коммунис үзэл сурталаар хүмүүжүүлхэ тухай партиин Центральна Комитедэй угаа ехэ оролдолго гаргадаг байhые харуулна гээд элидхэл тушаа үгэ хэлэгшэд онсолон тэмдэглээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад партиин Центральна Комитедтэ бэшэг эльгээжэ соёл сурталай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхын тулада Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэд хүсэ шадалаа гамнахагүй гэжэ найдуулаа.

И. Артемов,
Д. Иохимович.
(ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд).

«Абтаhан продукциин хэмжээгээр, шанарайнь талаар, тэрэнэй өөрынь үнэ сэнгые хаража, үйлэдбэриин хүгжэлтые тодорхойлхо сагнай ерээ. Арадай зөөриие гамнадаггүй эзэн буса, хойрог ябадалтантай саашадаа эбсэжэ, тэдэнэй толгойе эльбэжэ байха аргамнай үгы».

(Н. С. ХРУЩЕВ).

Эдеэ хоолой зүйл элбэгээр, гаргаша багатайгаар абахын түлөө

ХАМТЫН ЗӨӨРИИЕ ГАМНАЖА, АРЬБАЛЖА hУРАЯ

Ямаршье колхоз, совхозой ажал хүдэлмэриие, амжалта, түйлалтануудынь зүбөөр сэгнэхын тула тэдэнэй абаhан продукциинь өөрын үнэ сэн хэды шэнээн болооб гэжэ тодорхойлхо гээшэ эгээл шухала. Юуб гэхэдэ, али нэгэн ажахын ямараар хүдэлhэниинь, тэдэнэй гарзатажа гү, али олзотожо гараhаниинь эгээл энээн дээрэhээ гэрэл толи шэнги элеэр харагдаха байна бшуу.

Хүдөө ажахын алишье продукциие гаргаша багатайгаар, хямда сэнтэйгээр абаха гээшэ ехэхэн удха шанартай болоно. Жэшээнь, республикын бүхы совхозуудта мяха, hү, ноохоной өөрын үнэ сэнгые оройдоол нэгэшье процентээр хямдаруулаад байбал, жэлдээ 300 мянган түхэригэй арьбалалта хэгдэхэ ха юм.

Теэд колхоз, совхозуудтамнай hү, мяха, нооhо болон бусад продукциин өөрын үнэ сэн хямдархаhаа байха hүүлэй 2 жэлэй туршада зарим тэды дээшэлээ. Тусхайлбал, нёдондо совхозуудта haaгдаhан hүнэй центнер бүхэн 19 түхэриг 65 мүнгэтэ, үхэрэй мяхан—87 түхэриг 45 мүнгэтэ, гахайн центнер мяхан аяар 153 түхэриг 11 мүнгэтэ болоо бшуу.

hҮ, МЯХАН ЯАХАДАА ҮНЭТЭЙ БОЛООБ?

Ямар шалтагаанhаа абтаhан продукциин өөрын үнэ сэн иимэ ехэ болоноб? Сэхыень хэлэхэдэ олонхи ажахынууд бүхы hалбаринуудаа үшөөл бодомжотой hайнаар, алишье талаhаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэн, зүбөөр эрхилжэ шаданагүй. Илангаяа мүнгэ зөөриин гаргашые нарин нягта хиналтада абадаггүй байна. Зарим колхозуудай түрүүлэгшэнэр, совхозуудай директорнууд, мэргэжэлтэд, мүн отделени, бригада, фермэнүүдые даагшанаршье үйлэдбэриин экономикые ёhoop мэдэдэггүй, алишье хүдэлмэридэ алмалта, арьбалалта хэхэ, арга боломжонуудые гүйсэдөөр элсүүлхын түлөө бодотоор оролдоногүй. Илангаяа продукциин өөрын үнэ сэнгые хайшан гээд хямдаруулхаб гэжэ саагуурнь hайса бодожо үзэнэгүй ха юм.

Жэшээнь, Баргажанай үйлэдбэриин управлениин Хурамхаанай совхоздо центнер hүнэй 20 түхэриг 36 мүнгэтэ, Онохойн совхоздо гахайн центнер мяханай аяар 319 түхэриг 75 мүнгэтэ боложо байхада, одоол эндэхи хүтэлбэрилэгшэдэй ажахыгаа даншье эзэн бусаар эрхилhэниинь элитээр харагдана бэшэ аал? Хяагтын совхозшье эдэнэрhээ тиимэ холо ошоогүй. Эндэ хонинoй мяханай центнер бүхэн 98 түхэриг 56 мүнгэтэ, ноохон—492 түхэригтэ болоол.

Хурамхаанай совхоздо абтаhан hүнэй өөрын үнэ сэн яахадаа иимэ ехэ болоо гээшэб? Тус совхоздо нарай малай олон гарзалhан, үнеэдэй олоороо hубайрhан, тэдэнэй hү шэмэеэ ехээр татаhан, үбhэ тэжээлэйнь үнэтэй байhан ушар баримтануудые дурдангүй, харин гансахан ажалай түлөөhэндэ хэды ехэ үлүү гаргаша хэгдэнэб гэжэ харая. Эндэ бүхы 1900 үнеэд, гунжадынь 13 ондоо гүүртэдэ тараагдашанхай. Ондоогоор хэлэбэл, нэгэ гүүртэдэ оройдоол 150 үнеэд, гунжад харууhалагдана. Тэдэндэнь ондоо ажалhаа сүлөөлэгдэhэн аяар 9 даагшанар байна бшуу. Гадна, гүүртэ бүхэндэнь ондоо ямаршье хүдэлмэри хэдэггүй техник-үрэжүүлэгшэд гэжэ байха. Тэдэнэй хажуугаар тэжээл бүйлуулха түхеэрэлгэ—котельнэдэ гал түлихэhээ ондоо юушье хэдэггүй хүнүүд бии. Бусад ажал хүдэлмэриhөө сүлөөлэгдэhэн эдэ бүхы зон хэр ехэ аша үрэтэй юумэ бүтээнэ гээшэб гэжэ харахын тула Аргадын отделениин хоёрдохи гүүртые абажа үзөе. Эндэ гүүртые даагшаар Б. Нурбаев, техник-үрэжүүлэгшээр Е. Матуев хүдэлдэг. Гүүртэдэнь март hарын hүүлшын 15 хоног соо нэгэл үнеэн ороондо оруулагдаа.

— Үгы, битнай үшөө haалишадай үдэр бүри haahan hү тушаажа абадаг хүм,—гэжэ нүхэр Матуев ганирха байха.

Теэд эндэхид үдэртөө оройдоол 230 литр hү haана. Тиихэдээ энэ хүмнай үнгэрhэн 15 хоног соо 8 haалишадhaa 3000 литр hү тушаажа абаад, нэгэ үнеэ үрэжүүлээд, hанаа амархан салин абаад hуугаа бшуу. Энэ гүүртэдэ үнеэдынь бүхэли үбэлдөө булагай хүйтэн уhаар уhалагдаад байгаа. hолоомо халуун уралда дэбтээхэ тухай хэлсээшьегүй.

ЮУНЭЙ ТҮЛӨӨ САЛИН АБАДАГ ЗОН БЭ?

— Гүүртэдэ запарнигай котельнэдэ гал түлихэ тусгаар хүн бии ха юм. Тэрэнь юу хэнэб?—гэжэ hонирхохо ушартай болоно.

Үгы даа, тэрэмнай үдэртөө 4 центнер ороохо талханай зүйл шэнгэрүүлхэ 300—400 литр уhа халаагаад лэ байдаг хүн. Тугалшадшье хэтэрхы олон. Тус отделениин нүхэр Аюшеевэй даадаг гүүртэдэ оройдоол 106 үнеэдтэй аад, саг үргэлжэ 3 тугалшадые барижа байдаг. Эдэ бүгэдэhөө боложо, хэды шэнээн ехэ үлүү гаргаша хэгдэнэ гээшэб.

Хэрбээ совхозой haалиин гүүртэнүүдые томодхожо, тус бүридэнь 350-haa үсөөн бэшэ үнеэдтэй байхаар эмхидхээ haaнь, аяар 4 даагшанар сүлөөрхэ, мүн техник-үрэжүүлэгшэд, котельнэдэ гал түлидэг хүнүүдэй хахадынь үлүү гаража үгэхэ hэн. Гадна, тэжээл бүйлуулха түхеэрэлгэдэ гал түлидэг зондо үшөө малай ууха уhа бүлеэдхэхэ, hолоомо дэбтээхэ ажал даалгаа haaнь, тэдэнэр ажалдаа хүшэхүрэжэ ядахагүй, үнеэдэйншье hү шэмэ эрид дээшэлхэ бэлэй. Үнеэдые машинаар haaдаг болохо, тугалнуудтаа hэлгэгдэдэггүй, зузаан дэбдихэр хэхэ түрүү аргануудаа ажалдаа нэбтэрүүлээ haaнь, центнер hүнэй өөрын үнэ сэн нилээд хямдарха байгаал.

Энэ управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздошье ажал хүдэлмэридэ сэхэ хабаададаггүй элдэб хүтэлбэрилхы тушаалтад хэтэрхы олон. Жэшээнь, артелиин үүлтэртэ малай фермэдэ бүхы 195 үнеэдые аяар 14 haалишад даажа байхадань, тэдэнэй хажуугаар фермые даагша, зоотехник, тоо бүридхэлшэ, техник-үрэжүүлэгшэ гэхэ мэтэ «ноёд» hүүхал. Тиимэhээ абтаhан hүнэйнь центнер бүхэнэй өөрын үнэ сэнгэй 18 түхэриг 85 мүнгэтэ болоhониинь гайхалтай бэшэ.

Кабанскын үйлэдбэриин управлениин 3 колхозуудта ажал хүдэлмэридэ сэхэ хабаададаг 6 гэшүүн бүридэ нэгэ «ноён» хүртэнэ. Энээнhээл боложо, «Заветы Ильича», «Путь к коммунизму» колхозуудта бүхы гаргашань жэлдээ оруулhан олзоhоонь 80 мянган түхэригөөр ехэ байгаа.

Республикымнай колхоз, совхозуудай ажалшад, малшад устьлабинцуудай үүсхэл уряае дэмжэжэ, эдеэ хоолой зүйл хямда сэнтэйгээр, элбэг ехээр абахын тула социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байна. Ажахынуудта жэжэ бригада, фермэ, гүүртэнүүдые томодхожо, хүтэлбэрилхы тушаалтадые үсөөрүүлнэ.

Хориин үйлэдбэриин управлениин 9 совхозууд бригада, фермэ, гүүртэ, отаранууды томодхоод, 228 элдэб тушаалтадые сүлөөлжэ, ажал хүдэлмэридэ табяа. Энээнэй ашаар жэл соо 189 мянган түхэриг салин хүлhэнэй мүнгэн алмагдахань. Зэдын үйлэдбэриин управлениин XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозойхид энэ жэлдэ ажал хүдэлмэридэ сэхэ хабаададаггүй 25 тушаалтадые хороогоод, жэл соо бүхыдөө 7 мянган түхэриг арьбалха аргатай болоо. Жэшээнь, зоотехнигэй тушаал даажа байhан хүн артелиин түрүүлэгшын орлогшоор томилогдоо, харин агрономуудта таряан ажалай бригаданууды даалгажа үгтөө. Элдэб тоо бүридхэл хээд байдаг бага ажалтай 5 хүниие сүлөөлөө, мүн амбаар, складуудые томодхоод, 6 кладовщик, харуулшадые үлүү гаргаhан байна. Кабанскын совхоздошье тоо бүридхэлшэд, бригадирай туhалагшад, малай тэжээл барижа байдаг хүнүүдэй тушаал үгы боложо, тэдэ зониие элдэб ажал хүдэлмэридэ табяа юм.

Колхоз, совхоз бүхэн ажалай үйлэдбэриие зүбөөр эмхидхэжэ, элдэб үлүү хүтэлбэрилхы болон бусад тушаалтадые сүлөөлжэ, хямда сэнтэй продукци элбэгээр абахын тула тэмсэхэ ёhотой. Илангаяа эдеэ хоолой зүйл hайн шанартайгаар, гаргаша багатайгаар абаhанайнь түлөө хүн бүхэниие бодотоор урмашуулха шухала. Тэрэнhээ гадна, хямда сэнтэй продукци ехээр абахын тула hалбари бүхэниие зохихо руунь томодхохо, зүб шэглэлтэй болгохо, хаа хаанагүй оньhожоруулга үргэнөөр хэрэглэхэ байна. Хэнэйшье мэдэhээр адууhа малhaa ашаг шэмэ хямда сэнтэйгээр, ехээр абахын тула тэдэнэй хүлтэрые эрид haйжаруулха, аруу-ha, тэжээлыень зүбөөр эмхидхэхэ, байра, хашаа хорёоень гаргаша багатай аад, зохид таарамжатайгаар бариха гэхэ мэтэ асуудалнууд баhал ехэхэн удха шанартай бшуу.

Үйлэдбэриин управлени, партком, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэ бүхы асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулха зэргэтэй.

Н. Дорофеев,
КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таhагые даагшын орлогшо.

Үбэл зунгүй сагаан эдеэ элбэг ехээр абадаг эрхим түрүү haалишад Сэлэнгын Ноёхон нютагта олон юм. Эндэхи XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо үнинэй дүй дүршэл ехэтэн haалишадай нэгэн Дарису Будаева жэлhээ жэлдэ hү ехээр haажа, хододоо түрүү зэргэдэ ябадаг. Зураг дээрэ: Д. Будаева.

Ц. БАЛДАНОВАЙ фото.

Шубуушад дүй дүршэлөө абалсана

Каргино тосхон Кабанскын совхозой 3-дахи отделениин түб юм. Эндэ совхозой суута шубуушан Агафья Ефимовна Третьякова үндэр наhатай боложо, пенсидэ гараха ойртоошье haa, дааhан хүдэлмэридөө үнэн зүрхэнhөө хандадаг, ажалша бэрхэ хүн.

Агафья Ефимовна 2900 эмэ тахяа харууhалжа, энэ жэлдэ тахяа бүриhөө 70 үндэгэ абаха даабаритай. hара бүриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээнь, январь hарада 20.000 үндэгэ абаха байhан аад, 25000 үндэгэ, февральда 19000-най ороndo 20000 үндэгэ абаа гэхэ гү, али 2 hарын туршада тахяа бүриhөө 14 үндэгэ суглуулhан болоно.

Кабанскын үйлэдбэриин управлениин парткомой дурадхалаар эндэхи колхоз, совхозуудай шубуушадай дүй дүршэлөө абалсаха уулзалга А. Е. Третьяковагай эрхилдэг фермэ дээрэ haяхан үнгэрөө. Эндэ ерэhэн Байгалай совхозой, «Прибайкалец», «Заветы Ильича» болон бусад колхозуудай шубуушад суута шубуушан Третьяковагай хайшан гээд тахяа бүриhөө олон үндэгэ абадагые, ямар аргаар харууhалдаг, ямар тэжээлээр хоолүүлдагые хаража hонирхоо.

А. Бусурманов.

Кабанск.

Советскэ союзай ажалшад! Бүгэдэ арадай социалис мүрысөөн бүри ехэ далайсатай дэлгэрүүлэе! Долоон жэлэй табадахи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэе!

(1963 оной Майн 1-нэ... КПСС-эй ЦК-гай гаргаһа...)

★ ★ ★ ★ ★ ★

МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ БҮГЭДЭ НИИТЫН ҺУРАЛСАЛАЙ ДҮН ЮУ ХАРУУЛААБ?

Колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон бусад ажалшадта механизаторай мэргэжэл шудалуулха үдэшын һургуулинууд Хяагтын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта үнгэрэгшэ намартаа эмхидхэгдээ һэн. Тэндэ хамгадаа мянга гаран хүн һуралсахаяа бэшүүлһэн юм.

Механизаторнуудай иимэ һургуулинуудта һураха дуратай хүнүүдые шэлэжэ абаһан байгаа. Нэн түрүүн хүнүүдэй бэеын элүүрые, хэды класс дүүргэһыень харалсаһан. Эдэ һургуулинуудые дүүргэгшэд гол түлэб трактористын, комбайнерай мэргэжэлтэй болохоор хараалагданхай.

Тэдэ һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэдөөр колхозой түрүүлэгшэнэр, совхозой директорнууд, парткомуудай секретарьнар, һуралсалай талые даагшадаар—ажахын главна агрономууд, главна инженернүүд баталагдаһан байха.

Механизаторнуудай һургуули эмхидхэхын тула үйлэдбэриин управлениин, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделениин хүдэлмэрилэгшэд колхоз, совхозуудаар ябажа, ехэхэн туһа хүргэһэн байха. Эдэ бүгэдын ашаар ажахынуудта эмхидхэгдэһэн һургуулинуудые мүнөө 386 хүн дүүргэжэ гараад, шалгалта барижа, 283 хүн трактористын, 103 хүн комбайнерай үнэмшэлгэтэй болобо.

Механизаторнуудай һуралсал «Родина» колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Агафонов, главна инженер нүхэр Мансуровский) эмхитэйгээр үнгэрбэ. Эндэ бүхыдөө 69 хүн һуралсахаар бэшүүлһэн аад, мүнөө тэдэнэй 49-ниинь һуралсалаа дүүргэжэ, 34-ниинь трактористаар, 15-ниинь комбайнераар хүдэлхэ эрхэтэй болобо. Шалгалта баригшадай дундаһаа Дмитрий Андреев, Анатолий Курикалов, Дмитрий Климов, Александр Котоманов, Сергей Лепищалов гэгшэд эрхим сэгнэлтэтэйгээр дүүргээ.

Нүхэр Ф. И. Кушнаревой главна инженерээр хүдэлдэг Хүдэриин совхоздо энэ һуралсал мүн лэ эмхитэйгээр дүүрээ. Эндэ бүхыдөө 41 хүн трактористын, 22 хүн комбайнерай мэргэжэл оложо гаранхай. Тэдэнэй дунда А. В. Курикалов, Э. И. Осипова, И. Т. Протасов гэгшэд «5» сэгнэлтэтэйгээр бүхы шалгалтаяа бариһан байна.

Колхознигуудые механизаторай мэргэжэлдэ һургаха хүдэлмэри Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо һайнаар эмхидхэгдээ. Мүнөө үедэ эндэхи 46 колхозник трактористын, 25 хүн комбайнерай үнэмшэлгэ абажа гараад, хабарай тарилгада хабаадахаар бэеэ зэһэнхэй.

Тэрэшэлэн Загастайн дунда һургуулиин 11-дэхи классай һурагшад трактористын мэргэжэл шудалжа, долоон хүбүүд трактористаар хүдэлхэ эрхэтэй болобо. Һурагшадай дундаһаа В. Акимов, В. Найданов гэгшэд тракторай оньһо эрхимээр ойлгоһоноо, трактор бэрхээр жолоодожо шадаха болоһоноо харуулба.

Тиигэбэшье, механизаторнуудай һуралсал хаа хаанагүй һайнаар үнгэрөө гэхын аргагүй. Энэ шухала хэрэгтэ анхарал багаар табиһан газарта хүнүүд һуралсалаа дүүргэнгүй болишоо. Илангаяа Ленинэй, XX партсъездын, Карл Марксын нэрэмжэтэ, «Эрдэм» колхозуудта, Сэлэнгын совхоздо олон хүн механизаторай мэргэжэл олохо һуралсалаа хаяһан байгаа. Зүгөөр эдэ ажахынуудта трактор, машинануудые хоёр халаанда хүдэлгэхэ болоходонь, механизаторнууд олон дуталдана.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо 1963 оной январиин 1-нэй мэдээгээр механизаторай һуралсалда 14 хүн хабаадажа байгаа. Теэд мүнөө хүрэтэр эдэнэр һуралсалайнгаа программа дүүргээгүй, шалгалта баряадүй байһаар. XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо 20 хүн һуралсахаар бэшүүлһэн аад, миил 3 хүн трактористын эрхэ оложо гараа. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо нэгэшье хүн шалгалта барижа шадаагүй.

Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, тус ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд механизаторай һуралсал эмхидхэхэ хэрэгтэ хайша хэрэгээр хандаһан байна. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой главна инженер нүхэр Еронов, «Эрдэм» колхозой—нүхэр Пташник, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой—нүхэр Эрдынеев, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой—нүхэр Ойдопов гэгшэд энэ шухала һуралсалые тоонгүй байжа, механизаторай мэргэжэлтэдые бэлэдхээгүй.

Ерэхэ һуралсалай жэлдэ эдэ алдуу эндүүгээ дабтангүй, һуралсалаа һайнаар эмхидхэжэ шадабал, бүри ехэ амжалта туйлагдахань дамжаггүй.

Н. Батуев,
«Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй Хяагтын отделениин экономист.

ЛВРЗ-гэй булад хайлуулдаг цехэй 4-дэхи бригадын мартеновскэ пеэшэнэй булад... март һара соо 2712 тонно шэнгэн булад хайлуулжа, һарын түсэб 110 процент ...
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: булад хайлуулагша, КПСС-эй гэшүүн Михаил Иванов.

ТАРИЛГАДА МУУГААР БЭЛДЭНЭ

Үнгэрөөшэ жэлдэ Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Кировэй нэрэмжэтэ колхоз кукурузын бага ургаса хуряаһан юм. Тэрээнһээ боложо колхозой фермэнүүдтэ бэлэдхэгдэһэн шэмэтэ тэжээлынь үбэл эртэ дууһашоо.

Мүнөө кукурузын тарилгын эхилтэр тоотой үдэрнүүд үлэбэ. Тиигэбэшье, тус колхоздо кукурузын тарилгада бэлэдхэл аали нобшоор ябуулагдажа байна. Энэ жэлдэ Харганаагай комплексно бригада (бригадир нүхэр Бадмажапов) 200 гектар кукуруза тариха юм. Эндэ кукурузашадай нэгэ звено эмхидхэгдэнхэй. Тэрэнние даагша Василий Дамбаев кукуруза тариха газартаа оройдоо 300 тонно наг шэбхэ гаргаа. Энэнь га бүридэ оройдоол тонно хахад хүртэнэ.

Кукурузын поли дээрэ яахадаа наг шэбхэ багаар гаргагдааб гэжэ асуухада, нүхэр Дамбаев иигэжэ хөөрэнэ:

— Би гансаараа трактор, сеялкэеэ заһабарилжа байнаб. Тарилга дүтэлөө. Теэд сугтаа ажалладаг нүхэдни мүнөө колхозой элдэб ажалда ябана.

Энэ жэл Доодо-Бүхэнэй бригадада Николай Хамуевай звено наг шэбхэ зөөнэ. Бүхыдөө 1000-гаад тонно шэбхэ гаргагдаа. Гэбэшье нютагай үтэгжүүлгэ үшөөл багаар гаргагдана.

Тус колхоздо ямар ушарһаа наг шэбхэ багаар гаргагданаб гэхэдэ, кукурузашадта трактор, машинанууд нэмэжэ үгтэнэгүй. Шэбхэ гаргаха ажалые түргэдхэхэ хэмжээн абтанагүй.

Тарилгын үедэ зүб квадрат гаргаха гээшэ баян ургаса абалгын шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн юм. Энэ хүдэлмэриин зүбөөр хэгдэбэл, кукурузын ургаса харууһалха ажал һайнаар ябуулагдаха болоно. Гэбэшье эндэхи кукурузашад инженер Логвиной зохёоһон түхеэрэлгэтэй танилсаагүй байһаар. Заһабарилагдаа болоһон сеялкэнүүдынь шалгагдаадүй. Кукурузашадай зариман түрүүшынхеэ хүдэлжэ байһан хадаа тарилгын агротехникэ мэдэнэгүй. Тэдэниие суглуулжа, тусхай семинар үнгэргэхэ шухала байгаа. Тиигэбэшье колхозой агроном нүхэр Санжиева семинар эмхидхэжэ, кукурузашадые һургаха хэрэгтэ анхарал хандуулнагүй.

Колхозой кукурузашад энэ жэлдэ гектар бүриин 200 центнерһээ доошо бэшэ эшэ набша хуряаха уялгатай. Хэрбээ үлэһэн саг соо кукурузын поли дээрэ наг шэбхэ гаргаха хүдэлмэри түргэдхөөгүй һаа, уялгаяа дүүргэхэнь бэрхэтэй.

В. Жигжитов,
манай тусхай корр.

Наг шэбхэ хэр ехээр зөөгдэнэб?

Иимэ асуудалтайгаар Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ хандахада, иигэжэ харюусаба.

Логовскиин нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Филатьев:**

— Байгша ондо манай колхоз тарялангай ургаса нилээд дээшэлүүлхын тула бүхыдөө 6500 тонно наг шэбхэ гаргахаар түсэблэһэн юм. Һүүлэй мэдээгээр 5200 тонно шэбхэ гаргагдаад байнхай, тэрэнэй 400 тонноонь кукурузын поли дээрэ зөөгдөө. Энэ жэлдэ кукуруза ургуулха 2 звено эмхидхээбди, тэдэнииемнай үнинэй дүй дүршэлтэй кукурузашад Петр Новокрещенных, Петр Лизунов гэгшэд эрхилнэ. Наг шэбхэ гаргалгада «МТЗ-5» түхэлэй хоёр трактор, хэдэн автомашина, тэрэнһээ гадна, 6 мори унаа ябалсана. Һаяын болзорто үшөө хэдэн трактор, машина нэмэжэ, наг шэбхэ зөөхэ түсэбөө ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэхэбди.

Калининай нэрэмжэтэ колхозой главна агроном нүхэр **Иванов:**

— Таряалан, сабшалан дээрэ бүхыдөө 10.000 тонно шэбхэ гаргаха аад, оройдоол 1500 тонно зөөгөөбди. Тэдэнэймнай ехэнхинь огородто зөөгдэнхэй. 700 гектарта кукуруза ургуулха 4 звено эмхидхээбди, теэд тэдэмнай поли дээрээ һаянайл наг шэбхэ зөөжэ эхилээ. Мүнөө эндэ «МТЗ-5» түхэлэй 2 трактор хүдэлнэ. Һаяар үшөө нэгэ бульдозер, 5 самосвал автомашина нэмэхэбди. Түсэбөө апрелиин 25 болотор дүүргэхэбди.

«Рассвет» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Утенков:**

— Нёдондо 600 гектар кукуруза тариһан байгаа һаа, энэ жэл 700 га тарихабди. Кукурузашадай 6 звенотойбди. 8.000 тонно шэбхэ зөөхэ түсэбөө мүнөө 3.000 тонноонь гаргагдаад байна. Нүхэр Григорьевой звеногой газар дээрэ 1100 тонно наг шэбхэ зөөгдэнхэй. Мүнөө таряалан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ зөөлгэдэ «МТЗ-5» түхэлэй 2 трактор, автомашина хүдэлнэ.

Охин-Булагай совхозой главна агроном нүхэр **Белощеков:**

— Аргал шэбхэ гаргаха түсэбнай ехэ юм: бүхыдөө 27.000 тонно. Поли дээрэ мүнөө оройдоол 7160 тонно гаргагдаа. Кукурузашадай 16 звено эмхидхэгдэһэн аад, тэдэмнай мүртэй юумэшье хэнэгүй.

Мүнөө колхоз, совхозуудта наг шэбхэ зөөлгые түргэдхэхэ саг ерэбэ.

Ц. Цыденжапов,
манай корр.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Дружба» колхоз нёдондонойхидо оһходоо мянга шахуу гектар талмайда ехээр таряа хаяха юм. Мүнөө эндэ хабарай хүдэлмэридэ бэлэн болонхой. Зураг дээрэ: Тарбагатайн ЦРМ-дэ заһабарилагдаһан сеялкэнүүдые колхозой түлөөлэгшэнэр шалган абажа байна. (Зүүн гарһаа) колхозой тракторист А. И. Окулов, ЦРМ-гэй хүдөө ажахын машинануудай механик И. И. Колесов, колхозой инженер Д. М. Кушнарев, ЦРМ-гэй дархан Ф. Е. Григорьев, тракторист К. Г. Батурин.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Эрдэмтын дурадхалые эдэнэр хэрэг...

Техникын түүхэдэ шүдэтэй шестерня тон ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. Тэрэнэй эрьесээр элдэб түхеэрэлгэнүүд хүдэлгэгдэдэг гээшэ. Гэбэшье шестернягай шүдэнүүдэй түргөөр элэхэ ушар промышленностиин олохон һалбаринуудай хүдэлмэришэдэй һанаа зобоодог байһан. Энээн дээрэһээ боложо предприятинуудай хүдэлмэридэ элдэб һаад ушаруулагдана.

Оронойманай мэдээжэ эрдэмтэ, техническэ наукануудай доктор Михаил Леонтьевич Новиков эрьелдэдэг шестернянуудай шүдэнүүдые бүхэ, элэсэгүй болгохын тула ехэхэн оролдолго гаргаһан, шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри хэһэн байха юм. Теэд хэһэн, гаргаһан оролдолгонь дэмы үнгэрөөгүй. Эрдэмтэ Новиков тус асуудалаар хэһэн хүдэлмэрээрээ 1959 ондо Ленинскэ шангай лауреат болохо золтой байгаа. Ленинградай Научно-техническэ пропагандын байшангай гаргаһан ном соо «...эрдэмтэ М. Л. Новиков машина бүтээлгэдэ научна талаар тон үнэтэй дурадхал оруулаа» гээд хэлэгдэнэ.

Хүсэ ехэтэйгээр эрьелдэсэ дамжуулха һөөлжүү шүдэнүүдэй онсо илгаа, түхэл маягаарнь машина бүтээлгын олон конструктор, технологууд һонирхожо эхилһэн байха юм. Доктор Новиковой зохёоһон дурадхалые Луганск городой Пархоменкын нэрэмжэтэ заводой хүдэлмэришэд түрүүлэн хэрэглэжэ, туйлаһан амжалтаараа орон дотороо нилээд суурхаа һэн. Тиигэжэ жэл соо хуушан мүнгөөр нэгэ миллион 200 мянган түхэриг, 360 тонно булад арьбалһан бэлэй.

1961 оной эхеэр һэн. «Эрхимэй эрхимүүдтэ Ленинэй шан үгтэдэг. Эрдэмтэ Новиковой дурадхалые өөһэдтөө хэрэглээд үзэхэ» гэжэ Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй инженер Илья Кириллович Кузьмин бодобо. Энэ хэрэгтэнь инженер Александр Иванович Климентьев арсалтагүйгөөр туһаланаажа ороо. Эдэ хоёрые заводой олон мянган хүдэлмэришэдэй дунда хэн танихагүйб даа. Үйлэдбэри дээрэ техническэ дэбжэлтэ туйлахын түлөө тэмсэлдэ эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, уралан нарижуулагшад, ухаалан зохёогшодые шэнэ амжалтада зоригжуулан ябадаг нүхэд байха.

Хамагай түрүүн тусхай зэмсэг хэрэгтэй. Конструктор Анатолий Кыштымов һөөлжүү шүдэнүүдые гаргаха тусхай отолуурай чертёж бэлэдхээ. Тэдэнэй һанаһан хэрэгээ бэелүүлгэдэнь элдэб бэрхэшээлнүүд дайралдажа эхилээ. Хэды бэрхэтэй байгаашье һаань, өөһэдынь баян дүй дүршэл, сухаришагүй хүсэл эрмэлзэлгэ туһалаа.

Хамагай түрүүн заводойнгоо булад шудхалгын цехтэ магнитна кранай тэргын редукторые шэнэдхэн хубилгаха гэһэн шиидхэбэри абтаба. Эндэ мартен пеэшэнүүдтэ шихтэ бэлэдхэдэг газарта тодхогдоһон тус кранай эбдэрхэлээр булад хайлуулха хүдэлмэри таһалдуулха баатай болодог, хоёр неделиболоод лэ редукторай шестерня һэлгэхэ хэрэг гарадаг һэн.

Олоншье һара үнгэрөөгүй. Хүлеэгдэһэн үдэр ерэжэ, кранай хажууда хүнүүд олоороо сугларанхай. Туршалгын эхилхэһээ урид зарим нэгэн марганги, нүгөөдэ зариман найданги—кнопко дарахыень хүлеэнэд... Иигэһээр байтар захиралта үгтэжэ, кранай редуктор нэгэ жэгдэхэнээр хүдэлэн, шалгалтын бүхы эрилтэнүүдтэ тэсэмгэй байба.

Тэрэ гэһээр хоёр жэл үнгэрөө. Энэ үе соо булад шудхалгын цехэй слесарьнүүд редукторайнгаа эбдэрхэдэ бэшэ, харин һонирхоһондоо хоёр дахин шестернянуудыень задалжа хараа: элэһэн, эбдэрһэн юумэ үгы. Мэргэжэлтэдэй тодоруулһанай ёһоор, редукторайнь ашаглагдаха болзор урдынхиһаа арба дахин ехэ болоо.

— Заводой главна механигай таһагта намтай хүдэлмэрилдэг нүхэдни техникые һая ойлгожо байһан хүнүүд бэшэ юм,— гэжэ Илья Кириллович Кузьмин омогорхон хөөрэнэ.

— Заримамнай үшөө түрэл заводойнгоо барилгада хабаадалсажа, һүүлээрнь слесарь, токарьнуудааршье хүдэлмэрилһэн байха. Тиимэһээ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн шэнэ юумэнэй ямар ехэ удха шанартай байһые мэдэдэгбди. Мүнөөшье, хоёр жэл соо һэлгэгдэнгүйгөөр ашаглагдаһан редукторай шалгагдахые ээлүүдгүй хүлеэжэ байгаабди...

Илья Кирилловичэй баярлаха зүб. Оролдоһон хэрэгэйнгээ ашатай туһатай байһанда хэншье баярладаг, урмашадаг ха юм. Булад шудхалгын цехэй механик Николай Шерстюк һаяхан главна механигай таһагайхидта иигэжэ мэдүүлээ:

— Эрдэмтэ Новиковые Ленинэй шанда зүб лэ хүртөөһэн байна даа. Теэд таанаднайшье баһал бэрхэнүүд байһанаа харуулбал гээшэт. Һанаад үзэгтыл даа, хоёр жэлэй саада тээ юрын шертернятай редуктораар хэды ехээр зободог байгаабибди.

Мүнөө орденто заводой үйлэдбэри урдынхиһаа бүри орёо нарин болгогдожо, электровоз болон тепловозуудые заһабаридаг болонхой. Заводой станочно паркын түхеэрэлгэнүүдтэ эрдэмтэ Новиковой үнэтэ дурадхал үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Үнөөхи булад шудхалгын цехэй түхеэрэлгэнүүдэй 16 узел, мөөрнүүдэй, механическа цехүүдэй олон токарна, харуулдалгын станогууд энэ аргаар хэрэглэгдэдэг болонхой.

— Сууга эрд... хал ажалай бү... лүүлхэ, арьбала... хэ арга олгохо... ногуудай ехээр... болюулһан бай... мотивуудай мө... даг цехэй токар... кимов хөөрэнэ.... даг түердэг ту... хажууда хүн тү... хөөрэлдэхэшье... гээшэ. Мүнөө м... зохид, шууяагүй... ехэ баяртайбди.

1961 оной мар... номическа га... Үдын паровозо... дой уралан нар... энэ амжалта т... мэдээсэл тол... Энээнэй һүүлээ... олон заха хиза... приятинуудһаа... жэ эхилээ. Ере... сорнэ заводһоо,... маажан бүдэй... лон бусад пре... инженерно-техни... мэрилэгшэд ор... мнай уралан... дай дүй дүршэ... жа, эрдэмтэ Н... дурадхалые үй... гэнөөр хэрэглэж... на.

Түүхэтэ долоо... дахи жэл—1963... Үдымнай ЛВРЗ... рижуулагшад... шэнэ техноло... Майн 1-нэй һа... лай шэнэ а... тахын түлөө... сэнэ. Тэдэнэй... барилагдаһан... тровозууд ар... ашаатай поез... оронойманай о... муулта холые... майлданад.

Эрхимүүд хүндэлэлэй самб...

Ажалшадай уласхоорондын һайндэр — Майн 1-дэ зорюулагдаһан КПСС-эй ЦК-гай уряануудые республикымнай промышленна предприятинуудта баяр баясхалантайгаар угтаба. Энэ уряануудта харюу болгон, социалис мүрысөөнэй эршэ улам шангадана.

Улаан-Үдын теплоэлектроцентралиие ажахыемнай электрын элшэ хүсөөр хангадаг «зүрхэн» гэжэ тон зүб нэрлэдэг байна. Эндэ үйлэдбэрилэгдэдэг электроэнерги утаһаар дамжан таража, фабрика, заводуудай машина, түхеэрэлгэ хүдэлгэнэ, колхоз, совхозуудай фермэнүүдтэ үнеэ һаана, ажалшадай ажаһуудалай олон эрилтэ хангана. Иимэ һэн тула, теплоэлектроцентралиин хүдэлмэришэд электроэнерги үйлэдбэрилгые нэгэхэншье минутада таһалдуулхагүйн тула ехээр оролдоно.

Эндэ олон жэлдэ таһалгаряагүйгөөр ажаллажа байһан алдар солотой хүдэлмэришэдэй нэгэн Елена Петровна Иванова болоно. Химическэ аргаар уһа сэбэрлэдэг цехтэ лаборантаар хүдэлмэрилдэг нүхэр Петрова Майн 1-нэй һайндэрэй хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаад, даалгабаряа һайнаар дүүргэнэ.

Елена Петровнагай хүдэлһэн халаанда ТЭЦ-эй үйлэдбэри уһаар дуталдаа гэжэ байгаагүй юм. Тэрээнтэй хамта хүдэлдэг инженер Лариса Белорусова, хүдэлмэришэд Екатерина Баднюк, Любовь Суконкина гэгшэ... тэ абаһан уял... дүүргэхын т... Мүнөө химиче... сэбэрлэгшэд ... хүдэлмэриин ... эйнгээ Хүндэ... бэшэгдэнхэй.

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАНА

ГУСИНООЗЕРСК. Үнгэрһэн март һарын 27-ной үдэр һэн. Эндэхи электростанциин хүдэлмэришэдэй дунда һайшаалтай һураг суу хүдэлмэришэн бүхэниие баясуулаа. Тэрэнь юун байгааб гэхэдэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ кварталай түсэб болзорһоо урид дүүргэгдээ ха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ Майн нэгэнэй һайндэрэй хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаһан тус предприятиин хүдэлмэришэд КПСС-эй ЦК-гай ажалшадай уласхоорондын һайндэртэ зорюулагдаһан уряануудые ажалай шэнэ амжалтаар угтаба. Апрель һарын түрүүшын арбан хоног соо электроэнерги үйлэдбэрилхэ даалгабари мүн лэ амжалтатайгаар дүүргэгдэбэ. Станциин цехүүдэй коллектив бүхэн абаһан уялгаяа заатагүй дүүргэхын түлөө тэмсэнэ.

Ц. Балданов.

Магт...
штук...

«Бурстрой» ... шад Майн 1-на... хотынгоо ажал... байратай дүрб... оруулхаар бал...

Трестын үйл... рүүшүүлтэй х... раевагай даа... дай бригада э... мээр хүдэлжэ... дүүргэгдэхээ... байратай гэр... лэн болгобо... рим гэшүүд... лалгада үгтэ... ратай гэрэй... байна.

Маланья З... дынхидай хэ... доо шанар һ...

Майн урд... тын эдэ үд... дын гэшүү... Мафия Афана... нова болон б... наар ажалла...

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1963 оной апрелиин 11.

бликын худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриин ямар байһан тухай, тэрэниие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай

эд бараан нормоһоо хэтэрмэ үлүү ехээр сугларна. Жэшээнь, 1963 оной мартын 1-нэй мэдээгээр нормоһоо үлүүгээр абтаһан эд бараан 10 миллион шахуу түхэригэй боложо байба.

Республикын промышленна предприятинууд болон бэлэдхэлэй организацинууд арадай үргэн хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ арга боломжоёо хүсэд хэрэглэжэ шадаңагүй, хээрэ ургадаг, мүн саадуудта таригдадаг үрэ жэмэс, һархяаг болон бусад зүйлнүүдые бэлэдхэхэ арга боломжоёо хүсэдөөр хэрэглэнэгүй, эдээниие бэлэдхэжэ худалдаа наймаанда оруулха даабаряа хүсэд дүүргэжэ шадаңагүй.

Совнархозой, нютагай промышленностиин болон ажалшадай хэрэгсэл хангадаг управлениин предприятинуудай үйлэдбэрилдэг үргэн хэрэгсэлэй эд бараанай шанар муу байһан зандаа, олон янзын болгожо шаданагүй.

Столовонууд болон пекарнинуудые илангаяа хүдөө нютагуудта олошоруулха хэрэгтэ зохихо анхарал хандуулагданагүй. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые, пекарнинуудые бариха ба шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ банкын урьһаламжын мүнгые ашатай үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, шаданагүй. Улаан-Үдэ городой, аймагуудай ,районуудай центрнүүдтэ, промышленна предприятинууд болон совхозуудта байдаг олон столовонууд эдеэ хоол һайнаар, амтатайгаар бүйлүүлан бэлэдхые оролдоногүй, үлбэр бэетэй хүнүүдэй эдихэ эдеэ хоол бэлэдхэнэгүй, ариг сэбэр сахиха, ажалшадые болбосон ёһоор хангаха хэрэг .хангалтагүй байһан зандаа.

Худалдаа наймаанай министерство, Буркоопсоюзай правлени, ОРС-нуудай хүтэлбэрилэгшэд, тэрэшэлэн ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городуудай, районуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо, бэлэдхэхэ, тэдэниие хүмүүжүүлэн һургаха асуудалда ехэ анхаралаа табинагүй. Худалдаа наймаанай организацинуудта урдань мүнгэ зөөри үбэршэлһэн ба ниитын зөөридэ гараа хүргэһэн хүнүүдые эд зөөри даадаг тушаалда томилдог ушар олоор дайралдадаг шэгээрээ. Энээнэй гэмээр үнэтэй эд бараа, мүнгэн зөөри хулгайлха, үбэршэлхэ ябадал худалдаа наймаанай организацинуудта үшөөл олоор гарадаг байна.

Худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд болон организацинууд олониитэ ажалшадтай холбоо барисаа муутай байдаг, худалдаа наймаа эмхидхэхэ хэрэгтэ олониитэ эдэбхитэдые үшөөл муугаар хабаадуулна, худалдан абагшадай зүгһөө ороһон ажаглалта дохёонуудые хүсэд хараадаа абадаггүй ушар бии байна.

Городууд болон хүдэлмэришэдэй тосхонуудай ажалшадые хартаабха, овощёор таһалгаряагүйгөөр хангаха хэрэгтэ зохихо анхарал хандуулагданагүй. Колхозууд болон совхозууд хартаабха, овощ таридаг талмайгаа бүри мүртэйгөөр ургэдхэнэгүй, эдэ ургамалнуудай һайн ургаса абажа шаданагүй.

Ажалшадые худалдаа наймаагаар хангаха хэрэгтэ ехэ дутагдалнуудай тохёолдоһон шалтагаан юуб гэхэдэ, худалдаа наймаанай министерство, Буркоопсоюзай правлени, ажалшадай депутадуудай нютагуудтахи Соведүүдэй гүйсэдкомууд худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха тушаа үдэр бүриин анхарал табинагүй, арад зоной улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангаха талаар худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай ябуулжа байгаа хүдэлмэридэ тохёолдодог ехэ дутагдалнуудтай эбсэшөөд байна. Райпотребсоюзууд, магазинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, тэрэшэлэн лавкын дэргэдэ, столовонуудта хүдэлдэг хүдэлмэрилэгшэдтэ зохихо эрилтэ табинагүй, худалдаа наймаа, ажалшадые культурнаар хангаха хэрэг һайжаруулхын тулада тэдэнэй үүргэ харюусалга дээшэлүүлнэгүй.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Совет нигэжэ тогтообо:

1. Худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэри һайжаруулха, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараае таһалдуулангүй наймаалха, худалдаа наймаа, ниитын эдеэ хоол

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй

ТОГТООЛ

илангаяа хүдөө нютагта эмхидхэхэ хэрэгтэ тохёолдоһон дутагдалнуудые эрид шууд зайсуулха, магазинууд, столовонуудые, кафе, буфедүүдые саашадань олошоруулха, худалдаа наймаанай болон эдеэ хоолой бүхы предприятинуудай хүдэлмэридэ түрүү онол арга нэбтэрүүлхэ, хүн зониие культурнаар хангадаг болохо гээшэ республикын ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй, гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо.

2. Худалдаа наймаанай министерствые, Буркоопсоюзай правлениие, УРС болон ОРС-нуудые нигэжэ уялгалха:

а) худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприяти бүхэн эд бараа худалдаха түсэбөө заатагүй дүүргэхэ, магазинууд болон столовонуудта эд бараа таһалдуулангүй асаржа байха, эд бараа ондоо тээһээ худалдажа абаха мэтын шухала хэмжээнүүдые абаха, худалдаа наймаанай предприятинуудаар дамжуулан арад зониие хангаха хэрэг һайжаруулха, культурыень дээшэлүүлхэ, магазинууд болон столовонуудай хүдэлмэри ходо шалгаха;

б) арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараанда хүн зоной хэрэглэмжэ эрилтые үдэр бүри шэнжэлэн үзэхэ, муу шанартай, хүнэй хэрэглэдэггүй, гүйсэгүй эд бараа наймаанда гаргахагүй;

в) худалдаа наймаанай түрүү онол аргые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ: худалдан абагшадай дуратай юумэеэ өөһэдөө абадаг магазинуудай, мүн эд бараагаа олоной үзэмжэдэ табижа худалдадаг магазинуудай тоо олошоруулха, колхозууд болон совхозуудай, фермэнүүд, отарануудта, полевой стануудта наймаашангүй ларегуудые олошоруулха, тэрэшэлэн томо томо магазинуудта эд бараа выставкэдэ табижа худалдаха арга хэрэглэдэг болохо;

г) ниитын эдеэ хоолой предприятинуудташье , мүн арад зондошье худалдадаг бэлэдхэн буйлуулантаһан эдеэ хоолой зүйл ехээр гаргаха хэмжээ абаха, энэ зорилгоор ниитын эдеэ хоолой жэжэхэнүүд предприятинууде хангахын тулада томо томо столовонуудта эдеэ хоолой зүйлнүүдые бэлдэн буйлуулха шухала;

д) 1963—1965 онуудай турша соо худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой, складай ажахын тоо олошоруулха, магазинууд болон столовонуудые олоор бариха, тэдэниие һайн түхеэрэлгээр хангаха, гоёохо, наймаанай складуудые, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые, овощ болон хартаабха хадагалха складуудые бариха даабари заатагүй дүүргэхэ хэмжээнүүдые абаха, 1960 оной ноябриин 30-да партиин обкомой бюрогой болон республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо тодорхойлһоной ёһоор худалдаа наймаанай шэнэ онол арга нэбтэрүүлхэ, хүн зоной өөһэдөө эд бараа шэлэн абадаг магазинуудые, мүн тусхай эд бараа худалдадаг магазинуудые олоор нээхэ;

е) мэдэлдээ байһан организацинууд болон предприятинуудай хүдэлмэриие захиргаанай зургаанай зүгһөө шалгахаһаа гадна, мүн магазинууд, столовонуудай хүдэлмэриие шалгаха хэрэгтэ олониитые хабаадуулха шухала, худалдаа наймаанай предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ниитын шалгагшадай дурадхалнуудые хаһа саг соонь бодотоор бэелүүлхэ, элирүүлһэн дутагдалнуудыень зайсуулха ёһотой.

3. Худалдаа наймаанай организацинуудай захилаар мяханай ба загаһанай зүйлөөр эдеэ хоол бэлдэжэ магазинууд, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые хангахыень Улаан-Үдын мяха консервын комбинадые, Буряадай хладокомбинадые уялгалха.

4. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай барилгые саг үргэлжын хиналтада табихыень республикын Министрнүүдэй Соведые уялгалаад, иимэ юумэ хангахыень дурадхаха:

а) байгша оной гурбадахи квартал соо 280 һууритай столовые, байгша оной 4-дэхи квартал соо «Илалтын» проспектын байрын гэртэ баригдажа байгаа гастроном магазиниие, 1964 оной 4-дэхи квартал соо «Хүүгэдэй мир» магазинай хоёрдохи дабхарые, 1963 оной июлиин нэгэ болотор «Байгал» ресторанда залгалаа барижа дүүргэхэ, байгша оной 4-дэхи кварталда кооперативна техникумэй байшан барижа ашаглалгада оруулха;

б) 1963 оной июлиин 1 болотор 500 тонно юумэ эһээхэ пункт, мүн 800 тонно хартаабха, овощ хадагалха горпищеторгын хранилищи барижа дүүргэхэ, 1963 оной сентябриин 15 болотор үшөө 800 тонно овощ хадагалха, мүн һонгино хадагалха хранилищинуудые барижа дүүргэхэ, 1963 оной октябриин 1 болотор столовонуудай трестын овощ, хартаабха сэбэрлэхэ цех барижа дүүргэхэ;

в) «Бурятцелинстрой» трестын байрын гэртэ 16 хүнэй һууритай эд бараанай эдеэ хоолой магазин барижа, 1963 оной дүрбэдэхи кварталһаа оройтуулангүй ашаглалгада үгэхэ;

г) Хяагта городто кулинарна магазинтай ресторанай барилгые 1963 оной 4-дэхи кварталда дүүргэхэ;

д) 1963 оной 4-дэхи кварталда мебельнэ фабрикада 50 хүнэй һууритай столово барижа дүүргэхэ, мүн байгша оной ноябриин 1 болотор ЛВРЗ-гэй 2-дохи участогай столоводо нэмэлтэ барилга хэжэ түгэсхэхэ.

Магазинууд, столовонууд, хилээмэнэй пекарнинууд болон худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой барилгануудые бариха даабаринуудые 1963 оной арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһан болзор соо заатагүй дүүргэхыень худалдаа наймаанай министерствые, Буркоопсоюзай правлениие, УРС, ОРС-нуудые, промышленна предприятинуудай, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые, тэрэшэлэн республикын барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

6. Дэлгүүртэ худалдагдаха эд бараае саг болзор соонь бүрин хүсэдөөр үгэдэг болохыень оптово баазануудһаа, промышленна предприятинуудһаа эрилтэ хэхыень республикын худалдаа наймаанай министерствые уялгалха.

7. Худалдаа наймаанай министерствые, Буркоопсоюзай правлениие, республикын худалдаа наймаанай организацинуудые нигэжэ уялгалха:

а) ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэриие эрид шууд һайжаруулха, блюдэнүүдыень олон ондоо болгохо, һайн шанартайгаар эдеэ хоол бэлдэхэ, өөһэдын продукци ехэ болгохо, хүнүүдэй гэртэнь эдеэ хоол ехээр худалдадаг болохо, столоводоо шадаал һаа олон хүнүүдые эдеэлүүлхэ, бэлэдхэн буйлуулантаһан эдеэ хоол ехээр хэрэглэдэг болоһоной ашаар үйлэдбэриингөө гаргаша хороохо;

б) гахай шахан таргалуулха даабаряа заатагүй дүүргэхэ, энэ зорилгоор ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай, хүүгэдэй, аргалуулгын хаамал эмхи зургаануудай, мүн арад зоной эдеэ хоолой үлэгдэл бүрин хүсэдөөр энэ хэрэгтэ зорюулха шухала.

Буркоопсоюзай, райпотребсоюзуудай правленинүүдые нигэжэ уялгалха:

а) хүдөө нютагтахи худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэриие үндэһөөрэнь һайжаруулха шухала хэмжээнүүдые абаха, хүрэхэ хэмжээтэйгээр эд бараанай зүйл саг соонь хүдөө абаашахыень хинан шалгаха, тиигэхэдээ холын гүүртэ, отарануудта байһан малшадые, мүн хабарай тарилгада ябаһан хүдэлмэрилэгшэдые бүришье һайнаар хангаха хэрэгтэ онсо анхаралаа табиха шухала. Автолавкануудые, морин тэргэтэй наймаае хараалагдаһан графигай ёһоор ябуулха, илангаяа малай холын фермэнүүдтэ наймаашангүй ларегуудые олоор нээхэ хэрэгтэй;

б)нютаг нютагуудта эдеэ хоолой зүйл ехээр бэлэдхэжэ, комиссионно наймаа һайнаар эмхидхэхэ, энэ зорилгоор колхозууд, колхознигуудһаа, бэшэшье хүн зонһоо хүдөө ажахын продуктнуудые худалдан абажа, городууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта худалдаа наймаа үргэнөөр эмхидхэхэ;

в) мүнгэ зөөри үбэршэлхэ, хулгайлха ябадал хойшолонгүйгөөр усадхахын тулада шухала хэмжээнүүдые абаха, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха, зөөри баялигые хамгаалхын түлөө эдэнэрэй харюусалга дээшэлүүлхэ.

Тоо бүридхэл, тоосооной хэрэг, хиналта шалгалтын хүдэлмэри үндэһөөрнь һайжаруулха.

9. «Эрдэм», Октябрьска, Ойморой, Онохойн, Хэжэнгын, Хүдэриин совхозуудта хилээмэнэй пекарнинуудые барижа, 1963 оной турша соо ашаглалгада оруулха, тэрэшэлэн столовонуудай хүдэлмэри үндэһөөрнь һайжаруулжа, һайн шанартайгаар эдеэ хоол буйлуулдаг болохо гэжэ хүдөө ажахын продукт абаха, бэлэдхэхэ министерствые, «Бурятцелинстрой» трестые, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

10. Ажалшадые эдеэ хоолоор хангаха хэрэг улам һайжаруулха зорилгоор үрэ жэмэс, һархяаг бэлэдхэхэ хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр эмхидхэхыень Буркоопсоюзай правлени, нютагай промышленностиин министерствые уялгалха.

11. Улаан-Үдэ, Хяагта городуудта, Селенгинск гэжэ хүдэлмэришэнэй тосхондо хилээмэнэй заводуудые барижа түргэнөөр дүүргэхэ хэмжээ абахыень нютагай промышленностиин министерствые, барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха, хилээмэ барилгын шанар һайжаруулха, зүйл бүриин халааша, хилээмэ бариха.

12. Республикын худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриие хинаха, шалгаха хэрэг шангадхаха, худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэриие шалгаха хэрэгтэ олониитэ эдэбхитэдые үргэнөөр хабаадуулха, совет худалдаа наймаанай гурим ёһо эбдэдэг хүнүүдтэ хатуу хэмжээнүүдые абахыень эд бараанай шанар шалгадаг гүрэнэй инспекциин управлениие уялгалха. Арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг промышленна предприятинуудта шанга эрилтэ, табиха, гүрэнэй тогтооһон хэмжүүрэй эрилтэдэ зохихогүй эд бараае худалдаа наймаанда гаргахагүй.

13. Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо, томилон табиха, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие үндэһөөрнь һайжаруулха, тэдэнэрэй шадабари мэргэжэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абаха, ажалһаа һаатангүй ябаха һуралсал эмхидхэхэ, худалдаа наймаанай гурим эбдэһэн, мүн гүрэнэй зөөри үбэршэлһэн, урийһэнэй түлөө урдань сүүдлүүлһэн хүнүүдые худалдаа наймаанай хүдэлмэридэ табижа болохогүй гэжэ худалдаа наймаанай организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

14. Худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта ариг сэбэрые сахиха ябадал ходо шалгахыень республикын Элүүрые хамгаалгын министерствые уялгалха.

15. Городуудай ажалшалые, совхозуудай хүдэлмэришэдые, колхознигуудые, илангаяа малай фермэнүүдтэ, отарануудта, тарян ажалай бригадануудта хүдэлдэг ажалшадай ажаһуудалые улам һайжаруулха, тэдэнэй эрилтэ бүри һайнаар хангахын тулада нэмэлтэ хэмжээнүүдые абахыень Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи ажалшадай хэрэгсэл хангадаг управлениие уялгалха.

16. Ажалшадые худалдаа наймаагаар хангаха хүдэлмэри саашадань нарижуулан һайжаруулха гээшэ ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городуудай, районуудай гүйсэдхэхэ комитедүүдэй шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай, организацинуудай хүдэлмэриие ходо шалгажа байха, хүн зониие культурнаар хангадаг болохо, совет худалдаа наймаанай гурим ёһо наринаар сахиха, худалдаа наймаашадтай һайнаар хүдэлмэри ябуулха, мүнгэн сангайнь, ажахынь ажал ябуулгада ёһото гурим тогтоохыень дээрэ дурсагдагша гүйсэдкомуудые уялгалха.

Гүйсэдхэхэ комитедүүдэй дэргэдэ штатнабэшэ таһагуудые, худалдаа наймаанай ниитын инспекторнүүдые байгуулха, эдээнэй хүдэлмэридэ саг үргэлжэ туһалха гэжэ ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городуудай, районуудай, сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомүүдтэ дурадхаха.

17. Хартаабха, овощой гарилгые үргэдхэхэ, эдэ ургамалнуудай ургасые эрид дээшэлүүлхэ, тиигэжэ городууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудай ажалшадые бүрин хүсэдөөр хангахын тулада овощ, хартаабха абаха, бэлэдхэхэ түсэбөө заатагүй дүүргэхэ, эдэ зүйлэй продуктнуудые худалдаа наймаанда ходо байлгаха хэмжээнүүдые абахыень республикын Госпланиие, хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствые, колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдые, совхозуудай директорнүүдые, колхозуудай правленинүүдые уялгалха.

18. Совнархозой мэдэлэй, нютагай промышленностиин болон бусад зургаануудай мэдэлэй предприятинуудта арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа ехээр гаргадаг болохо тухай асуудал Зүүн Сибириин совнархозтой хамта хаража үзэхыень республикын Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

* * *

Хүн зониие культурнаар хангадаг болохо, ажалшадай түргэнөөр ургажа байгаа эрилтэнүүдые бүрин хүсэдөөр хангахын түлөө саг үргэлжын анхарал оролдолго гаргахыень, хүдэлмэридөө эрхим үрэ дүн туйлахын, худалдаа наймаанда түрүү шэнэ арга нэбтэрүүлхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхыень .республикын худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые Буряадай АССР-эй Верховно Совет уряалжа байна.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1963 оной апрелиин 1.

РАКЕТНО-ЯДЕРНА ЗЭБСЭГ ЯАРАЛТАЙГААР ТҮХЕЭРЭЛГЫЕ БОЛЮУЛХА

США-гай правительствада Советскэ правительствын эльгээһэн нотые СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко США-һаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Ф. Колерто апрелиин 8-да барюулаа. Ното соо иигэжэ заагдана. Хойто-атлантическа союзда (НАТО) хабаадагшад энэ бүлэглэлэй нэгэдэмэл ядерна хүсэнүүдые байгуулха түсэбүүдые хэдэхэн сагай турша соо зохёожо байнхай. «Олонациональна хүсэнүүд», гэжэ нэрлэгдэдэг нэгэ бүлэг болгон США-гай болон Англиин ядерна сэрэгүүдые Германиин Федеративна Республикын, магад, НАТО-да хабаададаг бусад хэдэн гүрэнүүдэй зохихо хүсэнүүдтэй хамталха гэжэ һанаашалагдажа байһаниинь толилогдоһон хуулита мэдүүлгэнүүдһээ элиржэ үгэнэ. Нэгэл юумэн тон эли боложо үгэнэ гэхэдэ, Баруун Германиин армиие, бусад оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдые ракетно-ядерна зэбсэгтэй болгохо гэжэ США-гай, мүн НАТО-да ородог бусад гүрэнүүдэй һанаашалжа байһан тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ.

Ракетно-ядерна зэбсэгэй бии болоһон үе сагта бүгэдэ ниитын эб найрамдал тухай һанаагаа зобохо гээшэ хүн түрэлтэнэй түрүүшын уялга болоно, энэ хадаа засагаа барижа байһан правительствануудта тусгаар ехэ харюусалга даалгана гээшэ гээд ното соо саашадаа хэлэгдэнэ. Термоядерна дай зайсуулха, энэ дай һужэрөөлгэхэгүй гэһэн арадуудай нэгэн һаналта эрилтэнүүд эдэ правительствануудта зорюулагдана. Социалис оронуудай амгалан ёһоной политикада НАТО-гай гүрэнүүд «хүйтэн дайнай» политикые, уласхоорондын харилсаа холбоо һулаpуулха, дай хэхэ һүртэ муухай зэбсэг хэрэгсэлнүүдые байгуулха, олон болгохо талаар гүрэнүүдэй зүрилдөө бүри түргэдүүлхэ хараа шэглэлнүүдые зүрюүгээр табина.

НАТО-гай оронуудта хэншье заналта хэнэгүй, олон талын, олонациональна ядерна хүсэнүүдые байгуулга дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй мүнөө үеын тэнсүүриие хубилгажа шадахагүй гээд ното соо тэмдэглэгдэнэ.

Дэлхэйн гурбадахи дайнай гал түймэрые ямар нэгэн шэнэ ефрейторэй аһаажа шадахаар болоод байбал, НАТО-гай гэшүүн гүрэнүүдэй аюулгүй байдалда туһалха гээшэ аал? НАТО-гай хүтэлбэрилэгшэдэй түсэбүүдэй бэелүүлэгдээд байгаа һаань, сэрэгэй аюулда хүргэжэ болохоор ядерна зэбсэг дэлхэй дээрэ түргэнөөр тараха гэжэ болзолтой хүн бүхэндэ элитэ бшуу. Энээнһээ уламжалан һэргылэлгын үгэнүүдые хэлэхэ гээшэ өөрымнай уялга болоно гэжэ Советскэ правительство тоолоно.

Арсалдаа тулалдаанай болоо гээшэ һаань, бүхы зэбсэг хэрэгсэл ашаглахые мүнөөнэй дайнай жама ёһон баадхаха болоно. Юуб гэхэдэ, эзэрхэг түримхэйшүүлые дары түргэнөөр дараха, тусхайлбал, эб найрамдалда дуратай гүрэнүүдэй ажабайдалай шухала центрнүүд руу шэглүүлэгдэһэн тогтуури болон нүүдэл баазануудые усадхаха хэрэгтэй болоно бшуу. Ракетэнүүдые зөөдэг аад, уһан доогуур, уһан дээгүүршье ябадаг корабльнуудай тогтодог портнууд Хойто, Дундада, Балтиин болон бусадшье далайнууд соо байгаа һаа, дайнай эхилһэнэй хойто тээхи түрүүшын минутануудта усадхагдаха ушартай болоно. Хэрбээ худалдаа наймаанай тугуудаар бэеэ далдалаад, НАТО-гай сэрэгэй корабльнуудай далайнууд соогуур ябадаг болохо болоо һаань, энэнь соносхонгүйгөөр дай хэжэ ороһонтой адли удхатай болоно.

НАТО дотор США-гай правительство нэгэ талаһаа, Франциин правительство нүгөө талаһаа Баруун Германиин милитаризмда дэмжүүлхын тулада тэдэндэ һаймһаралдана, ФРГ-гэй хүтэлбэрилхы хүнүүдэй эгээн лэ эзэрхэг түримхэй һанаашалгые дэмжэнэ. Энэ баримтые Советскэ правительство хэрэгсээнгүй гаража шадахагүй байна. ФРГ-гэй милитаристнууд болон үһөө мэеэгээ абахые эрмэлзэгшэдтэ буулта хэжэ үгэхэдөө США-гай правительство НАТО доторхи зүрилдөөе шиидхэхэ һэдэлгэ хэнэ гээд ното соо хэлэгдэнэ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүнгүүдые шэнээр хаража үзэхэ, Германиин мүнөөнэй хилые хубилгаха, Германиин социалис гүрэндэ — ГДР-тэ тон харшаар хандаха гээшэ ФРГ-гэй хуулитаар соносхоһон гадаадын политикын шэглэл болоно. Энэ хадаа үһөө мэеэгээ абаха политика, дайнай политика болоно гээшэ. Тиимэһээ буу зэбсэгэй, хамагай түрүүндэ, ядерна зэбсэгэй талаар НАТО-да ородог бусад гүрэнүүдтэй адли болохо эрмэлзэлгэ гарана.

Хэрбээ США, Англи болон Франциин ядерна зэбсэг улам дэлгэрүүлхэ замда орео гээшэ һаань, Советскэ правительство зохихо тобшололнуудые хэхэ, шэнэ оршон байдалые хараада абан Советскэ Союзай, тэрэнэй ханинар болон союзнигуудай аюулгүй байдал хүсэд хангаха хэмжээнүүдые абаха баатай болохо.

ФРГ-е атомаар зэбсэглэхын. ядерна зэбсэг али болохоор дэлгэрүүлхын орондо тад ондоо юумэ хэжэ болохо байгаа. Энэ хадаа уласхоорондын шанга хиналта тогтоон, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха; ядерна зэбсэг хорихо, нөөсэнүүдыень усадхаха; хариин сэрэгэй баазануудые угы болгохо; али бүхы ядерна туршалгануудые хэтын хэтэдэ болюулха ябадал болоно.

Энэ хадаа али, али талын үгээ ойлголсолгодо үндэһэлэн дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые усадхаха, Германитай эбэй договор баталжа тэрэнэй үндэһөөр Баруун Берлиндэхи байдал гуримшуулха ябадал болоно.

Энэ хадаа уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулха, гүрэнүүдые бэе бэедээ һайнаар этигэлсэдэг болохо хэмжээнүүдые абаха, тэдэнэй дундаһаа түрүүшын хэмжээн болгон НАТО болон Варшавска договорто хабаадагшадай хоорондо добтололсохогүй тухай хэлсээ батална ябадал болоно.

Эдэ дурадхалнуудай алинешье, харин тэдэниие бултыень дүүргээд байгаа һаа, газар дээрэ эб найрамдал бэхижэхэ һэн. Нэрлэгдэһэн асуудалнуудые гуримшуулгада туһалхыень, ракетно-ядерна зэбсэг яаралтайгаар түхеэрэлгые хамтынгаа оролдолгоор болюулхые США-гай правительствые Советскэ правительство уряална. Уласхоорондын харилсаануудай хүгжэлтэһөө уламжалан, түрүүшын ээлжээндэ табигдаһан асуудалнуудые хэлсээ хэжэ шиидхэхые Советскэ Союз хүсэнэ...

* * *

Мүн лэ иимэ удхатай нотонууд Великобританида, ФРГ-дэ эльгээгдээ. США-гай правительствада Советскэ правительствын эльгээһэн нотын буулгабаринууд Хойто-атлантическа бүлэглэлдэ ородог бусад бүхы гүрэнүүдэй правительствануудта эльгээгдэ.

(ТАСС).

СЭСЭРЛИГ СААД СОО УМБАГ ЛЭ ХОТО, ХҮДӨӨ НЮТАГУУДНАЙ!

Арад зоной элүүр энхэ байхынь тулада парти, правительствын зүгһөө ямар ехэ оролдолго гаргагдана гээшэб!

Улаан-Үдэдэмнай республиканска больница гэжэ эмнэлгын ехэ городок баригдаа юм. Тэндэ дүрбэн ондоо томо корпус — гэр байшангууд соо хэдэн зуун хүнүүд аргалуулдаг. Медицинын хүдэлмэрилэгшэд эмнэлгэ-һэргылэмжын хүдэлмэри улам һайжаруулхын хойноһоо оролдохоһоо гадна, больницынгаа газаа модо ургуулгаха, сэсэгүүдые тариха тушаа ехэ анхарал хандуулдаг. Ямар нэгэн шэнэ гэр байшангай бодомсоор больницын хүдэлмэрилэгшэд тэрэниие тойруулан ургамал модо, сэсэг ногоо тариһан лэ байдаг.

Эмнүүлхэеэ гү, али ондоошье хэрэгээр тэндэ зундаа ерээшэд үргэлжэ ногоон саад сэсэрлигэй һалбаржа байхые харахадаа ехээр баярладаг бшуу.

Теэд сэсэг гээшэ манай орон дотор баяр хүндэлэлэй тэмдэг болонхой ха юм. Эгээл халуун нүхэдөө угтан золгоходоо баглаа сэсэгүүдые барюулдаг заншалтайбди.

Мүн «Манай орон газаа таһаанһаашье бүхы дэлхэй дээрэ эгээл һайхан байха ёһотой», — гэжэ гайхамшаг эрдэмтэ И. В. Мичуринай хэлэһые манай эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэд мартадаггүй. Имагтал тиимэ тула больницынгаа газаахиие амаралтын бишыхан «парк» болгохын хойноһоо оролдоно бшуу. Тиин мүнөө хабартаа газаагуурхи участогуудтаа сэсэрлиг модо тариха уряатайгаар эмнэлгын бүхы эмхи зургаануудта манай больницын хүдэлмэрилэгшэд хандаһан байна.

Тэрэшэлэн айлнуудай олоороо түбхинэһэн газарнуудые ногооруулха хэрэгтэ эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй онсо ехэ эдэбхи гаргахые, мүн ажаһуугаа үйлсэеэ, кварталаа, гэрэйнгээ газаагуурхиие, бууса, предприяти болон эмхи зургаан шадархи талмайе ногоо руулха хэрэгтэ республикын бүхы ажалшадай үргэнөөр хабаадалсахые уряалһан байна.

Сэсэг тариһан газар сэбэр байлгагдаха ёһотой бэзэ. Энээгээр дамжуулан, манай городой, эмнэлгын эмхи зургаан, һургуули, предприяти бүхэнэй газаахиие арюун сэбэр, аятай зохид болгохо аргатайбди. Теэд имагтал болбосон байжа шадаал һаа, ажалай культура дээшэлүүлжэ болохо ха юм.

Манай город соо үльгэр жэшээ боломоор газарнууд яһала бии. Коммунис ажалай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нарин сэмбын фабрикын хүдэлмэришэд жэлһээ жэлдэ ехэ эдэбхи оролдолго гаргаһаар, фабрикынгаа газаахиие болбосон түхэлтэй болгонхой.

Манай больницын хүдэлмэрилэгшэд сэсэрлиг тариха тухай иимэ уялгануудые бэедээ даажа абанхай гэбэл:

1. 2500 хэһэг модо болон бургааһа һуулгаха.

2. 30 мянган сэсэг тариха.

3. 1500 дүрбэлжэн метр талмай дээрэ сэсэгтэ ногоо ургуулха.

4. Больницынгаа хашаагай захаарнь үргэлжэ зүбшүүлан модо тариха.

Мүн бусадшье хэмжээнүүдые бэелүүлхэ.

Манай бүхы город болон тосхонуудые ногооруулха хэрэгтэ хабаадалсахыень бүхы ажалшадые уряалха зуураа, сэсэрлиг тарилгаар эрхим һайн үрэ дүн туйлахын түлөө предприятинуудай, һургуулинуудай, больницануудай хоорондо социалис мүрысөө эмхидхэхыень медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзна организацинуудые, райсоведүүдэй коммунальна ажахын таһагуудые гуйха байнабди гээд тэрэ хандалга соомнай хэлэгдэнхэй.

Республиканска больницын хүдэлмэрилэгшэдэй гаргаһан үүсхэл — ехэхэн патриотическа хэрэг. Тиин энээниие республикын бүхы ажалшад дэмжэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Ажалай бэлэгүүдһээ гадна, мүн бүхы город, тосхонуудаа сэсэрлиг саадуудаар шэмэглэжэ, республикынгаа 40 жэлэй ойн һайндэрые угтаял, нүхэдүүд!

С. Бороноев,
БурАССР-эй габьяата врач.

ХОЛЫН ХОЙТО ЗҮГЭЙ ХУБИЛАЛТАН...

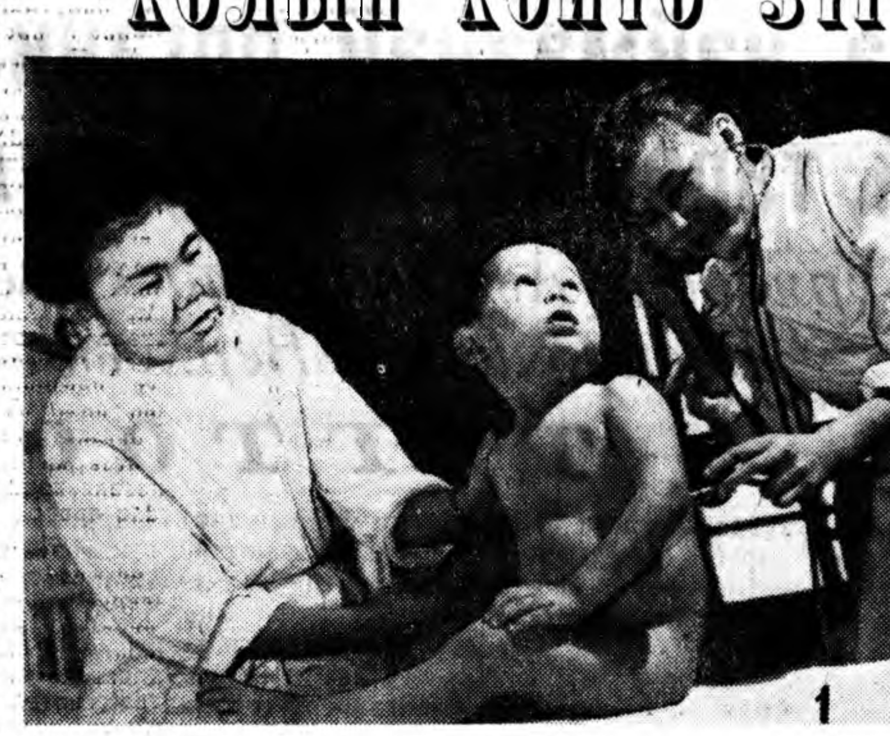

Холын хойто зүгэй Камчатска хахад аралай гүндэ Седанка гэжэ коряк яһатанай хуушан нэгэ тосхон байһан юм. Седанка нүүдэл гэһэн нэрэ болоно. Тэндэхиин һуурин зон ангуушад, оро үсхэбэрилэгшэд. Оронуудаа бэлшээхэ, агнуурилха газарнуудые бэдэржэ саг үргэлжэ нүүжэ ябадаг байһан. Тэрэ үедөө коряк яһатан утаатай хара гэрнүүдтэ ажаһуудаг, тэрэнээ зөөжэ ябадаг һэн. Мүнөө энэ тосхондо шэнэ һаруул байшангуудые барижа, нэгэ доро ажаһуудаг болоо. «Ленинэй зам» гэжэ колхоз байгуулжа, хамтадаа ажаллана. Тэндэ һургуули, клуб, больница, столово, магазин, хүүгэдэй яслинууд болон өөһэдын мэргэжэлтэд: эмшэн, багшанар, трактористнар, барилгашад бии болоо.

Революциин урда тээ коряк яһатанай национальна округто гансахан врач байһан юм. Мүнөө Седанка тосхондо 1 врач, медицинын 6 хүдэлмэрилэгшэд ажаллана. Комсомолшууд Екатерина Жаркова, Анна Дозорова гэгшэд Корякска национальна округто түрэһэн, ехэ болоһон хүнүүд.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Фельдшер Екатерина Жаркова, медсестра Анна Дозорова колхозой тракторист Игорь Иныловагай хүбүүе үзэжэ байна. 2. Залуу дархашуул Контиген Яйневич (зүүн гарһаа), Илья Етекьев колхозой клуб барижа байна. 3. Урдань хэрэглэжэ байһан обоохой гэрынь. Мүнөө тэрэнь хуушанай олдохоёо шухаг музейн хэрэглэл мэтэ болобо.

ТАСС-ай фотохронико.

Мүльһэнэй хүдэлхэ саг ойртоо

Һүүлшын хэдэн жэлэй туршада Байгал далайн үмэнэхи гол горходой уһанай хэмжээн дураггүй хубилаа. Энэ ушар нэн түрүүлэн Сэлэнгэ мүрэндэ хабаатай байна. Гурба-дүрбэн жэлэй саада тээ Сэлэнгын уһанай нюруу нилээд доошоо ороһон, зундаа ехээр ороһон хура борсоншье тиимэ ехэ хубилалта оруулдаггүй, бага сага үерлөөшье хадаа, тиимэ ехэ гэмтэл хэдэггүй байгаа гээшэ.

Харин 1959, 1960, 1962 онуудта Сэлэнгэ байд байд гээд лэ үерлэдэг болонхой, ехэнхи ушарта тэрэнэй уһан һаба дүүрэн лэ байдаг. Сентябрь, октябрь болотор уһаниинь хорооогүй, тиигэжэ Сэлэнгэ һабаараа дүүрэн мүльһэтэй.

Ушар иимэһээ мүльһэнэй унажа, урдажа захалха үеэр Сэлэнгын уһан һабаһаашье гаража болохо гэжэ багсаагдана. Юундэб гэхэдэ, Сэлэнгын мүльһэндэ хушагдаха үедэ уһанай нюруу урда жэлнүүдэйхидэ орходоо 30—40 сантиметр дээрэ байһан байна. Тиигээд үбэлдөө уһаниинь огто хорооогүй, хабар болохо тээшэ нэмэжэ захалаа. Хяагтын адаг, Ново-Селенгинск шадар һүүлшын һара хахадай үедэ Сэлэнгын уһан 80 сантиметр, Кабанск багта 60 сантиметр хүрэтэр нэмэһэн жэшээтэй.

Үдэр хоногой ошохо тума Сэлэнгын уһан нэмэжэл байна. Хэрбээ мартда табан хоног соо 5—8 сантиметрээр нэмэдэг байгаа һаа, мүнөө 5—10 сантиметрээр үдэр соо нэмэдэг болоод байна. Мүльһэнэй унаха үеэр сүүдхэ бүри 30—50 сантиметр нэмэжэшье болохо. Тэрэ үедэ хада уулын саһан хайлажа, гол горход һайрамаар халиха бшуу. Апрель һарада һүүлэй 40 жэл соо Сэлэнгын уһан нигэжэ ехээр нэмэһэн ушар бүри үзэгдөөгүй юм. 1959 онтой сасуулаа һаа, Сэлэнгын уһанай хэмжээн мүнөө 100—120 сантиметрээр үндэр байна. Сүхэ, Хёлго болон бусадшье гол горходой. Байгалайшье уһан мүн лэ ехэ байна.

Гол горходой уһанай хэдышье һабаараа дүүрэн үерлэнтүү байбашье һаань, энэ ушар мүльһэнэй уналгада нүлөө үзүүлжэ шадахагүй. Тэрэ хадаа имагтал сагай уларилһаа дулдыдаха. Зүгөөр апрелиин һүүлшын үдэрнүүдһээ дулааржа эхилхээр багсаагдана. Тиимэ тула Сэлэнгын мүльһэн апрелиин һүүл багаар урда жэлнүүдэйхидэ орходоо 1—3 хоног хойно хүдэлхөөр хүлеэгдэнэ. Тиихэдэ Дээдэ Ангар, Баргажан гэхэ мэтын республикын хойто талын гол горход майн эхеэр мүльһэнһөө хобхорхо бшуу. Гидрологуудай шэнжэлһэнэй ёһоор, Хяагтын адаг багаар Сэлэнгын мүльһэн эгээл түрүүн, апрелиин 20-доор хүдэлжэ эхилхээр багсаагдана.

Гол мүрэнүүдэй мүльһэнэй энэ үедэ хэдышье зузаан байгаа һаань, дээгүүрнь ябахада тон аюултай. 100 см. зузаантай хабарай мүльһэн 20 см. зузаантай намарай мүльһэнһөө хэбэрэг байдаг ха юм. Ушар иимэһээ хүн бүхэн тон нарилха, һэргылхэ ёһотой.

Мүльһэнэй хүдэлжэ, ябажа байһан үе тон һонирхолтой байгаалиин үзэгдэл болоно. Тиимэ тула гол горходой, мүрэнэй эрьедэ гаража, һонирхон харасыл гэжэ уряалха байнаб.

М. Софер,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин ахалагша инженер-гидролог.

ХИЛЫН САДАНА

США-гай Гүрэнэй секретарь де Голльтой уулзаба

ПАРИЖ, апрелиин 9. (ТАСС). США-гай гүрэнэй секретарь Раск Франциин президент де Голльтой Елисейскэ ордон соо уулзаба. Тиигэжэ уулзаһандаа «ехэ хананги» байнаб гээд США-гай гүрэнэй секретарь хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ мэдүүлээ.

Франс Пресс агентствын мэдээсэһээр, уулзалгын үедэ НАТО-гой добтолхы ядерна хүсэн, Баруун Берлин, мүн Кубын, Лаосой байдал тухай асуудалнууд зүбшэгдэбэ.

Сэрэгэй туһаламжа хүргэжэ байха тухай Макнамара үгэ хэлэбэ

ВАШИНГТОН, апрелиин 8. (ТАСС). Гадаадын хэрэгүүдые зүбшэхэ түлөөлэгшэдэй палатын комиссида США-гай оборонын министр Р. Макнамара мүнөөдэр үгэ хэлэбэ. «Уласхоорондын коммунизм» аюул тохёолдуулжа байна гэжэ худал хуурмаг үгэнүүдые тэрэ шашаһан байна. Тиигээд хариин гүрэнүүдтэ сэрэгэй туһаламжа саашадаа хүргэжэ байха шухала гэжэ оборонын министр һанамжалба.

Ангиин шанга тэмсэлэй аша үрэ

ПАРИЖ, апрелиин 9. (ТАСС). Байгша оной үнгэрэгшэ һарада Франциин ажалшад забастовкодо үргэнөөр хабаадаа. Тиигэжэ ангиин шанга тэмсэлэй үедэ экономическа эрилтэнүүдээ дүүргүүлжэ шадаһан байна. Франциин горнягууд 35 үдэрэй туршада тэсэмгэй зоригтойгоор забастовко хэжэ, энэ жэлдэ салин хүлһэеэ 11 процентээр дээшэлүүлхэ, жэл бүхэндэ үгтэдэг түлөөһэтэй амаралтаяа 4 недели хүрэтэр утадхуулжа шадаба. Түмэр замай хүдэлмэришэд һүүлэй һарын туршада дүрбэ дахин хүдэлмэреэ зогсоожо, мүн лэ салин хүлһэеэ 5 процентээр ехэ болгуулһан байха юм. Электригүүд, газова промышленностиин хүдэлмэришэд баһал салин хүлһэеэ 4 процентээр дээшэлүүлээ. Түмэрэй руда абадаг руднигуудан хүдэлмэришэдые ажалһаань олоор гаргадаг һэн. Тиихэдэнь эдэ хүдэлмэришэд ажалһаа олоор гаргахаяа болигты гэһэн эрилтэ табиба. Эзэд баяшуулынь эдэ руднигуудай хүдэлмэришэдэй эрилтые хангаха баатай болоо. Миллионһоо үлүү металлистнууд, 400 мянган текстильщигүүд, химическэ промышленностиин 240 мянган хүдэлмэришэд, 200 мянган оёдолшод, харгы замай 220 хүдэлмэрилэгшэд, элдэб ажалтай 200 мянга гаран ажалшад эзэд баяшуултаяа шанга тэмсэл хэжэ, түлөөһэтэй амаралтаяа ехэ болгобо.

Каирта болоһон хэлсээн

КАИР, апрелиин 9. (ТАСС). ОАР, Ирак, Сири гурбанай хоорондо федеративна союз бии болгохо тухай хэлсээн үсэгэлдэр болобо. Федеральна нэгэдэлэй үндэһэ һууринууд тухай энэ хэлсээндэ хабаадагшад үгэеэ ойлголсоо гээд ОАР-ай гүйсэдхэхы соведэй түрүүлэгшэ Али Сабри мэдүүлбэ. Иимэ союзые бии болгохо проект зохёохын зорилгоор гурбан талын хабаадалгатай тусхай комитет бии болгогдоо.

Каирта болоһон хэлсээнүүд тухай «Аль-Ахрам» газетэ тайлбарилан бэшэһэн байна. Хэлсээндэ шэнэ гүрэнэй политическэ, экономическа, социальна, сэрэгэй асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, үрэ дүн туйлагдаба.

Нго Динь ... сэрэгшэд ...

ХАНОЙ, ... (ТАСС). А... Дьемэй хоёр... рэгшэд Бе... хоёр һуури... добтолоо. Э... 22 офицер ...

ВИА аг... һээр, энэ ... лёт, амфиби... автомобиль ... на хэрэглэ... Иго Динь ... льон сэрэг... энэ провин... һууринуудта...

Сэрэгэй ... ринуудай ... гэр байрые... малыень ал... хоолыень б... зорюута бэ... һууринай ... абаашаһан ...

Вьетнамай ... холбоо хар... гэ тусхай б... нан хаража... уласхооронд... гээгээ. Тии... муухай доб... шууд буру... май арадай ... рилсаанай ... шууд мэдү...

Буряад барилдаан, һур харбаан тухай

Бүхэ барилдаан, һур харбаан, мори урилдаан, һээр шаалган, шагайгаар наадалган гэхэ мэтын һорилдоото нааданууд хэр угһаа хойшо буряад зоной дунда дэлгэрэнги байһан гээшэ. Һүүлэй үедэ нэгэ зариманайнь орхигдон мартагдажа байхада, харин бүхэ барилдаан, һур харбаан үргэлжэлһөөр зандаа.

Мүнөө бүхэ барилдаан хадаа нэгэ хоёр гол нютагай хоорондо болодог можын барилдаан бэшэ, харин колхоз, совхозой, районой, республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө хэгдэдэг болобо. Тэрэнһээ саашадаа манай буряадай бүхэ барилдаан, һур харбаан хадаа үндэһэн түхэлэй спортоор зоно соо Сибириин арадуудай дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ оролсодог болонхой. Нёдондо жэлдэ манай республикын команда Түвын АССР-эй нийслэл хото Кызылдэ ошожо, түрүү һуури эзэлээд, спортивна бүлгэмүүдэй болон эмхинүүдэй Союзай Бүхэроссин Соведэй нэгэдэхи зэргын диплом, дамжуулгын кубок шүүжэ ерээ һэн шуу. Барилдаанай эмхи гуримшье урданайхиһаа нэгэ бага ондоо болоо. Спискэтэ ороһон бүхэшүүл номероороо барилдаһаар дабалсадаг, үтышье һаа, бултантаяа барилдаад, олон үсөөн очко абаһанаараа һууряа эзэлдэг. Эдиршүүл наһатайшуул болоно, бэеынгээ хүндэ хүнгэнөөр илгаржа барилдадаг болонхой. Эдиршүүл: 50 килограмм хүрэтэр татадаг һаа, хүнгэн бэетэнэй тоодо ородог, 60 килограмм хүрэтэр — дунда, 70 килограмм хүрэтэр — хүндэшэг, 70-һаа дээшэ хүндэ бэетэнэй тоодо ородог. Наһатайшуул: 60 килограмм хүрэтэр хүнгэн, 70 килограмм хүрэтэр — дунда, 82 килограмм хүрэтэр — хүндэшэг, 82-һоо дээшээ хүидэ бэетэнэй тоодо ородог. Барилдаан хаяха хаягдаха хүрэтэрөө үргэлжэлүүлэгдэдэг. Тэнсэлгэ мүнөө байдаггүй. Хэрбээ арбан таба минута соо хэнэйшье хаягүй һаань, таба минутын забһарлалга үгтөөд, дахяад үргэлжэлүүлэгдэдэг. Зүгөөр хэрбээ нэмэжэ үгтэһэн саг соо хэнэйшье хаягүй һаань, барилдаанай арга шадабари харуулһан, үүсхэл эдэбхи ехээр гаргаһан бүхэнь хаяһанда тоологдоно. Гараараа ябууд газар шүүрэхэ, үбдэгөөрөө газар дайрахые тоонгүй, харин лаб гараараа, үбдэгөөрөө газар тулаа һаань гү, али бэеынгээ бусад хубяар түрүүлэн газарта хүрөө һаань, тэрэ бүхые унаһанда тоолодог.

Нүгөөдэ бүхынгөө нюурыень хүлөөрөө гү, али гараараа тулаха, ама, хамар, хоолойень гараараа бажууха, хүлөөрөө гү, али бэеэрээ хашаха, нюур, гүзээ гэдэһэ, амин бэе руунь тархяараа мүргэхэ, гараараа сохихо гү, али хүлөөрөө үдьхэлхэ, яһа гэмтээн хухалха гү, али үеэрнь булгалжа болохо иимэнүүд барил дүрые барилдаашад хэрэглэхэ ёһогүй. Эдэ бүгэдэ хорюултай.

Иимэ хорюултай ябадалнуудые хэрэглээ һаань гү, али тон эдэбхигүйгөөр барилдаа һаань, судьягай гурба дахин буруушаажа һануулһанай һүүлээр тэрэ бүхые илагдаһанда тоолодог.

Судьягай дуудахада (жэмбүүр үлеэхэдэ) бүхэнүүд барилдаанай талмай дээрэ гаража ерээд, гар гараа барилсаһанайнгаа һүүлээр хоёр тээшээ холо болоод, судьягай дахяад тэмдэг үгэхэдэнь барилдажа эхилдэг. Хэрбээ судьягай дуудаһанһаа хойшо гурба минутын туршада талмай дээрэ гараагүй һаа, үбдөө һаа, һалан муухайгаар гараа һаа, мүрысөөнэй ёһо гурим убайгүй бүдүүлигээр гү, али хэдэн дахин эбдээ һаа, барилдаашан мүрысөөнһөө гаргагдажа болохо юм.

Саашадаа буряад барилдаанай зарим зүйлнүүдые хубилгаха тухай олон дурадхалнууд оруулагдажа, газетэдэ тунхаглагдажа байдаг. Эдэ дурадхалнууд хадаа буряад барилдаае олон уласай хоорондо абтаһан бусад барилдаануудай ёһо гуримда дүтэрхы болгожо, улам хүгжөөхэ гэһэн зорилготой юм бэзэ. Илангаяа үрөөһэн гараараа газар тулахадань гү, али үрөөһэн хүлөөрөө үбдэглэхэдэнь, унаһанда тоолоходо арсалдаан гараха ушар олон байдаг. Энээниие унаһанда тоолоходо барилдаха бүхы арга боломжо гүйсэд хэрэглэгдэнгүй һалашадаг гэхэ юм. Тиимэһээ бүхы бэеэрээ газарта унахадань унаа гэхэ гү, али баалнуудые толожо унаһан хаяһыень тодорхойлхо хэрэгтэй гэдэг.

Минии һанахада, газарта хоюулаа унашоод, бар хүсөөрөө балбалсажа, али нэгэеэ хоёр далаарнь газарта няалдуулха гэжэ үни удаанаар носолдожо байдаг классическа гү, али дүрэ буляалдалгын барилдаанда орходоо буряад барилдаан ондоо удхатай. Буряад барилдаанда бушуу түргэнөөрөө, хүл гар хоёройнгоо арга мэхые тэгшэ хэрэглэжэ, нүгөөдынгөө босьхи гэнэн талыень хараада абажа хаяха ушар ехэ олон байдаг хадань, хүнүүдые ехээр һонирхуулдаг. Энэ шанарыень үлөөхын тулада унаа гэжэ шиидхэхэ иимэ дурадхал оруулхаар байна:

1. Бүхы бэеэрээ лаб унахадань;

2. Дүрбэн мүсөөрөө газар тулахадань;

3. Тохоногоороо газар тулахадань;

4. Удаа удаагаар хоёр дахин үрөөһэн гараараа газар тулахадань;

5. Хоёр үбдэгөөрөө үбдэглэхэдэнь;

6. Үрөөһэн үбдэгөөрөө хоёр дахин үбдэглэхэдэнь;

7. Үрөөһэн гар, үбдэг хоёроороо нэгэ зэргээршье гү, али ами аминдаа газар тулахадань;

8. Хэрбээ тогтоогдоһон сагай дүүрэхэдэ хаялсаагүй мүртөө: а) эдэ бүгэдын али нэгыешье хэһэн байгаа һаань, жэшээлхэдэ: үрөөһэн гараараа нэгэ дахиншье газар тулаһан байгаа һаань, б) хорюултай дүрэ барил хэрэглэһэн гү, али ... эдэбхигүйгөөр барилдаһан байгаа һаань, судьягай зүгһөө ажаглалта, буруушаалга абаһан байгаа һаань, тэрэл бүхыень унаһанда тоолохо.

Нэмэжэ хэлэхэдэ: гохолоод даража унахада, өөрынь үбдэгэй түрүүлэн газарта хүрөөшье һаань, тэбэреэд даража унахадаа, өөрынгөө гараар түрүүлэн газарта хүрөөшье һаань, тэрэ бүхые хаяһанда тоолохо.

Бэеынгээ хүндэ хүнгэнөөр бүхэшүүлэй илгаралгые мүнөө байһан дүрбэн хэһэгһээ олон болгоһоной хэрэггүй, зүгөөр штрафной очко тоолохо мэтээр илаһан илагдаһаниинь нарижуулан тодорхойлходо болохо юм бэзэ. Бүхэшүүлдэ мэргэжэлэйнь хирээр спортын мастер, 1-дэхи, 2-дохи, 3-дахи гэһэн тусхай разряд тогтоохо шухала. Бүхэ барилдаанай ёһо гуримда хубилалта оруулжа, разрядна нормо тогтооходоо, республика соогоо олондо нийтэлэн нэбтэрүүлхэһээ гадна, Агын, Усть-Ордын буряадуудайнгаа түлөөлэгшэдые урин ерүүлжэ, хамтын зүблөө хэжэ баталан абаад, барилдаанай болон разрядна нормын нэгэн адли дүримтэй болохо хэрэгтэй байна.

Урдань һур харбаан гээшэ бүхэ барилдаанһаашье дутуугүй олон гол нютагай харбаашанай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэдэг бэлэй. Хүн бүри өөһэдынгөө һурнуудые табилсаад, дүрбэ дүрбэн годлёор харбадаг һэн. Харбаха гурим, гаралтын, оролтын зурхай гэхэ мэтэнүүдынь мүнөө үеынхитэй адлишье һаа, хүнүүдэй һонирхол татаха, атаархуулха хүхюутэй зугаатай талааараа үлүү байгаа гэхэдэ боломоор. Һурай зурхайн хажуу талаар хонгёо һайхан хоолойтой, шамбай залуу хүбүүд зэлэ татан зэргэлдээд, харбаһан хүнэй тудахалаар: «Эгээл мэргэн харбабаш, гол дундань тудабаш!» гэхэ мэтээр хашхаран хэлээд, саашань: Ухай! Ухай!...—гэжэ олоороо ая тааруулан магтажа дууладдаг байгаа. Үгышье һаа, харбахынь урда тээ: «Эдир мэргэн, эрхын ... табиит», гэхэ гү, али түрүүн харбаһаниинь ойлгуулжа, «Эршэлээд табиха хэрэгтэй, хоёр номо доторой юм сэн!» гэхэ мэтын үгэ хэлэдэг байгаа. Юрэ магтан дууладаг заншалынь тэрэ үедөө ехэл гоё шэнги харагдагша бэлэй. Хоёр жэлэй урда тээ Усть-Ордада Агын хоолой һайхантай хэды мэргэн харбаашад харуулхын тэдыдэ урданай заншалаар магтан дууладдажа байжа һур харбажа туршаа һэн. Тэрээниинь хүнүүд ехээр һонирхожо, һур дээрэнь олоороо сугларшоо бэлэй. Иигэжэ хүхюутэйгөөр аяг дуу барижа байхадань, харбаа харахынгаа хажуугаар хүнүүд баһа шагнажа һонирходог байгаа юм.

Теэд һүүлэй үедэ республикын һур харбалгые харахада, магтаха дуугүйгөөр, һони шэмээгүйгөөр стадионой нэгэ заха буланда үнгэргэгдэдэг. Хэнэй тудажа, мэргэнээр харбажа байһаниинь радиогоошье тунхаглагдадаггүй, годлиин ямараар бууһаниинышье хэлэгдэдэггүй. Хүдөө нютагуудые абахада, урданайнь һур харбаанай сог зали бүришье буурашанхай.

Иимэ дуутай ядуу байдалыень усадхажа, буряад арадай анханһаа хойшо һонирходог һур харбааень һэргээжэ, шэнэ ёһоной мэргэ (сагаалса) харбаха ябадалтай дашарамдуулан хүгжөөхэ шухала болоо.

Годлиин холо ойро унаһыень хэлэжэ үгэдэг, мэргэн харбаашадые магтан дууладаг (ухайладаг) урданай заншалые һэргээхэ. Энээнэй тулада тиимэ үгэнүүдыень мэдэхэ дууша, хоолой һайнтай хүнүүдые түрүүшын үедэ зорюута табяа һаа һайн байгаа. Үгышье һаа, композиторнуудайнгаа али нэгэнэй үүсхэл эдэбхеэр һур харбаанай дуу хүгжэм зохёолгоод, урданайхиһаа үлүүгээр дуу хүгжэмтэй болгоо һаа, бүрил зохид байха һэн ха.

Һур харбалгада илангаяа залуушуулые хабаадуулха хэрэгтэй. Мүнөө республикыншье, зоныншье һур болон мэргэ харбалгада эдиршүүд ородог болонхой. Нёдондо жэлдэ Кызыл хотодо үбгэдэйнгөө муу харбадаг байхадань, харин Усть-Ордын эдир харбааша Доржиев эрхимлээд гараа һэн.

Эдиршүүд, залуушууд харбажа һураха гээ һаа, өөһэдөөшье соморхоноор номо годли хэжэ шадаха байна. Шэнэһэнэй сатдуулые нэгэ метр хахад хүрэхэгүйхэнөөр тайраад, дундань бэетэйхэнээр үлөөгөөд, хоёр үзүүрыень шулаад, досоо талыень бага өөлэжэ матархаар болгоод, гэлигэр сэбэр болгоод, халуун олиф шэнгээхэ. Хүбшыень эршэтэй бүхэхэн улаһаар гү, али түүхэйгээр элдэһэн арһанһаа таһама зүһэжэ абаад, дэбтээжэ эршэлээд хэхэдэ болохо юм. Годлиие хуурай, гэшүүһэгүй сэхэ модоор—хуһаар 60—70 сантиметр тухай утаар хэхэ. Зэбыень консервын баанхыи түмэрөөр хэхэдэ амар. Оно багтань годлиингоо гурбан талада һайн сабуугаар үдэ нияха. Иимэ номоор харбажа һурахаһаа гадна, энээниие 30—40 метртэ сагаалса харбаха мүрысөөндэшье хэрэглэжэ болохо юм.

Немецэй, Польшын гэхэ мэтын магтаалтай һайн түмэр номо годлинуудые олон болгохо. Спортивна эд товарай магазинаар захиюулан асаруулжа, тиишэ түмэр номонуудые худалдаанда табюулха хэрэгтэй байна.

Шэнэ янзаар мэргэ харбалга хадаа маата дээрэ няагдаһан, диаметрээрээ 100 сантиметр болохо аад, дотороо тоонуудаар тодорхойлогдоһон хэдэн дабхар хүреэтэй сагаалса харбадаг юм. Тудаһан годлинууд сагаалсатай маатада шаагдаад байдаг.

30—50 метрэй холоһ газарһаа гурба-гурбан годлёор 12 дахин, хамта 36 годли табидаг. Гурба-гурбан годлинуудые табяад лэ, бултадаа сагаалса дээрээ ерэжэ тудаһан тоонуудаа бэшүүлээд, годлинуудаа ... таа бусажа ... Иигээд туд... тоогоор һуу... на. Харбааш... дынхеэ та... таа тэмдэг ...

Эдир харб... гэдэхи раз... дахи, хоёр... дууд тогтоо... мүрысөөндэ ... ямар разря... даһан заб... на бүлгэмүү... Союзай Со...

Саашада... һур болон ... колхоз, со... ДСО-гой, г... эзэлхын тү... байһан зал... публикын т... түлөө мүры... үнгэргэжэ ... совхозуудай ... ёһоной мат... хэдэг болоо...

Бүхэ бари... инструктор... хэ семинар... зай хүсөөр ... гой Совет ... ха. Эдэ бүх... ойрын саг ... гэжэ хүлеэ...

бүхэ барил...

Н. ...

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1963 оной апрелиин 11.

Манай адрес, те...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, ... ответ. секретаря — 27-37, отделов: партийн... — 24-74, сельского хозяйства — 47-59, со... и культуры, литературы и искусства — 34... транспорта, информации — 35-11, писем и ... отдел переводов и корректорская — 35-95, ... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Ми... Бурятской АССР.

Н000397.